

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА

Інформаційно-методичний вісник психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини

№ 2, вересень 2010

ЧИТАЙТЕ У НОМЕРІ:

* * *

Про результати діяльності
психологічної служби системи
освіти Дніпропетровської
області у 2009-2010
навчальному році

* * *

Результати моніторингових
досліджень

* * *

Результати атестації
у 2009-2010 навчальному році

* * *

Проведення обласного
конкурсу «Психолог року – 2012»

* * *

Проведення експертизи
діагностичного та корекційного
інструментарію

* * *

Обласні навчально-методичні
заходи у 2010-2011 навчальному
році

* * *

Методичні розробки практичних
психологів-методистів

Авторський колектив:

Мушинський В.П., завідувач Дніпропетровським обласним НМЦ практичної психології і соціальної роботи, практичний психолог-методист;

Савельєва Н.В., співробітник Дніпропетровського обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи, практичний психолог-методист;

Крамаренко С.Г., завідувачка кафедри психології освіти ДОППО, кандидат педагогічних наук.

Васильковська С.І., директор Дніпропетровського обласного психолого-медико-педагогічного центру, вчитель-методист.

Психологічна служба. Інформаційно-методичний вісник психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини. № 2, вересень 2010

До першої частини збірника увійшли інформаційно-аналітичні матеріали.

До другої частини збірника включені нормативно-правові документи, що регулюють діяльність психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області у 2010-2011 навчальному році.

До третьої частини – методичні розробки практичних психологів-методистів, яким присвоєно педагогічне звання «практичний психолог-методист» за результатами атестації 2010 року.

Збірник адресовано керівникам районних та міських відділів освіти, методистам рай(міськ)во, з психологічної служби, практичним психологам і соціальним педагогам освітніх навчальних закладів.

З М І С Т

Частина I. Інформаційно-аналітичні матеріали

- Аналіз результатів розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області у 2009-2010 н.р.
- Результати опитування працівників психологічної служби щодо ставлення до свого здоров'я
- Результати опитування серед учнів ПТНЗ щодо основних форм девіантної поведінки
- Обласні навчально-методичні заходи у 2010-2011 навчальному році

Частина II. Нормативно-правові документи

- Про встановлення (підтвердження) кваліфікаційних категорій та присвоєння педагогічних звань практичним психологам і соціальним педагогам закладів освіти в 2010 році
- Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми
- Про проведення експертизи діагностичного та корекційного інструментарію
- Про проведення обласного конкурсу «Психолог року 2012»

Частина III. Методичні розробки

- Іванова З.І. Програма адаптаційного періоду для учнів 5-х класів.
- Кандаурова І.В. Психолого-педагогічний супровід адаптації 6-7-річних дітей до навчання у гуманітарній школі.
- Косенчук О.Г. Інноваційна модель «Тренінг-центр» - сучасна освітня технологія.
- Марченко Т.М. Роль інтегрованої взаємодії учасників педагогічного процесу в розвитку гармонійної особистості дитини з ППР.
- Сметана О.А. Цикл занять «Піскова країна».
- Ченторог Н.В. Розвиток тактильно-кінестетичної чутливості, дрібної моторики та творчої уяви у дітей шляхом піскових ігор-вправ.
- Філіпенко О.А. Психологічний супровід адаптаційного періоду учнів загальноосвітньої середньої школи I-III ступенів.
- Горбань Н.О. Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів.
- Гавриш С.І. Тренінг креативності.

**Співробітники Дніпропетровського обласного НМЦ
практичної психології і соціальної роботи**

<p>Мушинський Віктор Петрович завідувач центру, заступник директора ДОПМПЦ з питань психології; спеціаліст вищої категорії, практичний психолог-методист; працює в центрі з 1997 року; очолює психологічну службу області з 2001 року;</p>	
	<p>Морозова Людмила Олександрівна методист з питань підвищення кваліфікації та атестації працівників психологічної служби, фахівець з питань психологічного супроводу у спеціальних і спеціалізованих (ліцеї, гімназії, колегіуми) навчальних закладах, практичний психолог-методист; в центрі працює з 1996 року.</p>
<p>Савельєва Наталія Володимирівна методист з питань організації діяльності психологічної служби, фахівець з питань соціально-педагогічного забезпечення у навчальних закладах, практичний психолог-методист; в центрі працює з 2003 року;</p>	
	<p>Зарічна Наталія Василівна методист з питань діяльності психологічної служби ВНЗ I-IV рівнів акредитації, фахівець з питань організації діяльності практичних психологів з ПМПК, практичний психолог-методист; співробітник обласної ПМПК; в центрі працює з 2003 року.</p>
<p>Берестюк Марина Віталіївна методист з питань діяльності психологічної служби у дошкільних і позашкільних навчальних закладах, ПТНЗ та МНВК, спеціаліст другої категорії; працює в центрі з 2009 року.</p>	

ЧАСТИНА I. Інформаційно-аналітичні матеріали

Аналіз результатів розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області у 2009-2010 н.р.

Діяльність психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області у 2009-2010 н.р. була спрямована на реалізацію Плану заходів розвитку психологічної служби Дніпропетровської області на період до 2012 року.

На території Дніпропетровської області 22 сільських райони та 13 міст.

Відповідно до нормативної потреби заклади освіти Дніпропетровської області забезпечені на 48 % практичними психологами і соціальними педагогами (у минулому році на 46,2 %). У тому числі: міські навчальні заклади забезпечені працівниками психологічної служби на 62 %, сільські райони – на 22 %, заклади обласного підпорядкування – на 80%, ПТНЗ – на 63 %, ВНЗ I-II рівнів акредитації – на 20 %.

Найкращі показники: м. Новомосковськ – 87%, м. Кривий Ріг – 85%, м. Дніпродзержинськ – 79,5 %, Криворізький р-н – 75,2% Найнижчі показники: П'ятихатський р-н – 5%, Широківський р-н – 5%, м. Першотравенськ – 0 %.

В області 29 методистів рай/міськ/во з психологічної служби. Відсутні методисти у 7 сільських районах – Васильківському, Криворізькому, Криничанському, Магдалинівському, П'ятихатському, Солонянському, Юр'ївському та у м. Першотравенську. 23 методисти, крім психологічної служби, відповідають за інші напрямки роботи. 6 методистів відповідають тільки за роботу психологічної служби та ПМПК (м. Дніпродзержинськ, м. Орджонікідзе, м. Нікополь, Дніпропетровський р-н, Новомосковський р-н, Широківський р-н).

У 2009-2010 н. р. збільшився кількісний склад обласної психологічної служби на 77 фахівців:

2007-2008 н.р. – 742 практичних психологи, 240 соціальних педагогів.

2008-2009 н.р. – 804 практичних психологи, 289 соціальних педагогів.

2009-2010 н.р. – 841 практичний психолог, 329 соціальних педагогів.

Значна кількість психологів та соціальних педагогів зосереджена у містах, зокрема у м. Дніпропетровську, м. Кривому Розі, м. Дніпродзержинську. У сільських районах таких фахівців значно менше, що зумовлено як дефіцитом кадрів, так і фінансовими можливостями сільських районів. Збільшилась кількість практичних психологів та соціальних педагогів у позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, на 80 % забезпечені практичними психологами та соціальними педагогами заклади обласного підпорядкування.

Фахівцями обласного НМЦ практичної психології разом з кафедрою психології освіти ДОШПО розроблена система навчально-методичного супроводу працівників обласної психологічної служби у циклічному режимі за такими формами роботи як семінари, семінари-наради, конференції з обміну досвідом. У поточному навчальному році проведено 4 обласних семінари та 2 конференції з обміну досвідом, 2 наради для керівників психологічних служб та методичних об'єднань На базі Дніпропетровського обласного психолого-медико-педагогічного центру працюють два методичних об'єднання практичних психологів і соціальних педагогів спеціальних закладів освіти обласного підпорядкування (куратор Морозова Л.О.) та ВНЗ I-II рівнів акредитації (куратор Зарічна Н.В.). Розпочато роботу Школи молодого психолога на базі Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти (керівник Піковець Л.Г.).

Методисти районних (міських) відділів освіти з психологічної служби спрямовують свою роботу на подальше розширення мережі психологічної служби через введення посад практичних психологів та соціальних педагогів в освітні навчальні заклади, забезпечують роботу методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів. За останній час спостерігається тенденція до поліпшення умов праці практичних психологів та соціальних педагогів (забезпечення кабінетами, матеріально-технічне оснащення), забезпечення науково-методичною літературою, можливість підвищення рівня професійної майстерності.

У 2010 році, відповідно до наказу головного управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації, проводиться вивчення та узагальнення досвіду діяльності районних психологічних служб. На цей час узагальнено досвід роботи 9 районних психологічних служб. З метою забезпечення психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу у всіх навчальних закладах кожного району (міста), фахівцями обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи розробляються Профілактична та Інтегративна моделі організації діяльності психологічної служби та ПМПК, які є альтернативними до існуючої Нормативної моделі.

Проблеми розвитку психологічної служби:

Недостатня ефективність Нормативної моделі щодо введення ставок практичних психологів і соціальних педагогів, особливо у сільських районах;

Дефіцит кадрів, особливо у сільських районах;

Відсутність районних (міських) НМЦ практичної психології і соціальної роботи;

Збільшення кількості практичних психологів, які працюють на 0,75 ст. у зв'язку із зменшенням кількості дітей в закладах освіти;

Наявність спеціалістів, які мають педагогічну освіту, але не мають відповідної базової освіти;

Недостатня кількість методистів, які мають базову психологічну, дефектологічну або соціально-педагогічну освіту.

Перспективи розвитку психологічної служби на 2010-2011 н.р.

Введення посад методистів, відповідальних за роботу ПМПК та психологічної служби в містах та районах області.

Введення посад практичних психологів та соціальних педагогів відповідно до потреб регіону.

Впровадження Профілактичної та Інтегративної моделей організації діяльності психологічної служби та ПМПК.

Створення творчих лабораторій на базі професійно-технічних навчальних закладів з розробки інноваційних технологій психолого-педагогічного супроводу навчально-виробничого процесу.

Проведення експертизи психологічного інструментарію та затвердження базових діагностичних та корекційних технологій.

Розробка та видання інформаційно-методичних матеріалів;

Реалізація Плану заходів розвитку психологічної служби на період до 2012 року.

Забезпечення районних (міських) психологічних служб ставками практичних психологів і соціальних педагогів у 2009-2010 н. р.

1. Психологічна служба м. Новомосковська – 87 %
2. Психологічна служба м. Кривого Рогу – 85 %
3. Психологічна служба закладів обласного підпорядкування – 80 %
4. Психологічна служба м. Дніпродзержинська – 79,5 % м.
5. Психологічна служба Криворізького району – 75,2 %
6. Психологічна служба м. Жовті Води – 66 %
7. Психологічна служба ПТНЗ – 63 %
8. Психологічна служба м. Павлограда – 61,6 %
9. Психологічна служба м. Орджонікідзе – 61 %
10. Психологічна служба м. Вільногірська – 59 %

11. Психологічна служба Апостоловського району – 44 %
12. Психологічна служба м. Дніпропетровська – 44 %
13. Психологічна служба м. Синельникове – 44 %
14. Психологічна служба Солонянського району – 44 %
15. Психологічна служба Софіївського району – 42 %
16. Психологічна служба м. Нікополя – 37 %
17. Психологічна служба Межівського району – 37 %
18. Психологічна служба Верхньодніпровського району – 35,1 %
19. Психологічна служба м. Тернівки – 34 %
20. Психологічна служба Юр'ївського району – 26,6 %
21. Психологічна служба Томаківського району – 23 %
22. Психологічна служба Синельниковського району – 23 %
23. Психологічна служба Покровського району – 22,2 %
24. Психологічна служба Павлоградського району – 21,4 %
25. Психологічна служба Дніпропетровського району – 20,5 %
26. Психологічна служба м. Марганця – 20 %
27. Психологічна служба ВНЗ I-II рівнів акредитації – 20 %
28. Психологічна служба Петропавлівського району – 18,5 %
29. Психологічна служба Петриківського району – 17,3 %
30. Психологічна служба Нікопольського району – 17 %
31. Психологічна служба Царичанського району – 16 %
32. Психологічна служба Васильківського району – 10 %
33. Психологічна служба Криничанського району – 8,2 %
34. Психологічна служба Новомосковського району – 7 %
35. Психологічна служба Магдалинівського району – 6,5 %
36. Психологічна служба П'ятихатського району – 5 %
37. Психологічна служба Широківського району – 5 %
38. Психологічна служба м. Першотравенська – 0 %

Всього по психологічній службі Дніпропетровської області – 48 %

**Забезпечення навчальних закладів ставками
практичних психологів і соціальних педагогів у 2009-2010 н. р.**

№	Місто, район	К-сть НЗ	Наявних ставок	Нормативна потреба	Дефіцит	Забезпечено потребу
1	Вільногірськ	11	8,25	14	5,75	59%
2	Дніпропетровськ	374	187	425,75	238,75	44%
3	Дніпродзержинськ	93	79,75	100,25	20,5	79,5%
4	Жовті Води	28	19,25	29	9,75	66%
5	Кривий Ріг	370	331	388	57	85%
6	Марганець	26	6,25	30,75	24,5	20%
7	Нікополь	54	20,5	55	34,5	37%
8	Новомосковськ	29	28,25	32,5	4,25	87%
9	Орджонікідзе	24	16	26,25	10,25	61%
10	Павлоград	49	31,75	51,5	19,75	61,6%
11	Першотравенськ	13	0	14,5	14,5	0%
12	Синельникове	19	7,25	16,5	9,25	44%
13	Тернівка	14	4,75	14	9,25	34%
	Всього по містах:	1104	740	1198	458	62%
14	Апостоловський р-н	53	14,75	33,75	19	44%
15	Васильківський р-н	33	3,5	35,5	32	10%
16	Верхньодніпровський	37	12,75	36,25	23,5	35,1%
17	Дніпропетровський р-н	52	9,25	45	35,75	20,5%
18	Криворізький р-н	42	17,5	23,25	5,75	75,2%
19	Криничанський р-н	46	3	36,25	33,25	8,2%
20	Магдалинівський р-н	49	1,5	22,75	21,25	6,5%
21	Межівський р-н	40	7	19	12	37%
22	Нікопольський р-н	43	5	29,75	24,75	17%
23	Новомосковський р-н	60	5,5	62,75	57,25	7%
24	Павлоградський р-н	35	5,25	24,5	19,25	21,4%
25	Петриківський р-н	21	3,25	18,75	15,5	17,3%
26	Петропавлівський р-н	39	3,25	17,5	14,25	18,5%
27	Покровський р-н	34	5	22,5	17,5	22,2%
28	П'ятихатський р-н	56	2	39,5	37,5	5%
29	Синельниковський р-н	48	5,75	25,25	19,5	23%
30	Солонянський р-н	59	12	27,25	15,25	44%
31	Софіївський р-н	40	10	23,75	13,75	42%
32	Томаківський р-н	27	3,75	16	12,25	23%
33	Царичанський р-н	31	3	18,5	15,5	16%
34	Широківський р-н	32	1,5	29	27,5	5%
35	Юр'ївський р-н	23	3	11,25	8,25	26,6%
	Всього по районах:	900	137,5	618	480,5	22%
	Заклади обласного підпорядкування	40	64	80	16	80%
	ПТНЗ	59	74	118	44	63%
	ВНЗ I-II рівнів акредитації	64	26	128	102	20%
	Всього по області:	2099	877,5	1816	938,5	48%

**Кадрове забезпечення психологічної служби системи освіти
Дніпропетровської області у 2009 – 2010 навчальному році**

№	Назва міст та районів	Загальна кількість фахівців	Кількість практичних психологів	Кількість соціальних педагогів	Методист рай/міськ/во
1	м. Вільногірськ	8	7	0	1
2	м. Дніпропетровськ	194	155	37	2
3	м. Дніпродзержинськ	122	70	51	1
4	м. Жовті Води	26	17	8	1
5	м. Кривий Ріг	334	223	110	1
6	м. Марганець	15	13	1	1
7	м. Нікополь	23	22	0	1
8	м. Новомосковськ	28	18	9	1
9	м. Орджонікідзе	21	19	1	1
10	м. Павлоград	48	28	19	1
11	м. Першотравенськ	0	0	0	0
12	м. Синельнікове	12	4	7	1
13	м. Тернівка	6	3	2	1
	Всього по містах:	837	579	245	13
14	Апостоловський р-н	21	15	5	1
15	Васильківський р-н	4	4	0	0
16	Верхньодніпровський р-н	18	11	6	1
17	Дніпропетровський р-н	11	9	1	1
18	Криворізький р-н	31	14	17	0
19	Криничанський р-н	5	5	0	0
20	Магдалинівський р-н	2	2	0	0
21	Межівський р-н	3	2	0	1
22	Нікопольський р-н	9	8	0	1
23	Новомосковський р-н	10	9	0	1
24	Павлоградський р-н	7	5	1	1
25	Петриківський р-н	8	7	0	1
26	Петропавлівський р-н	4	3	0	1
27	Покровський р-н	7	6	0	1
28	П'ятихатський р-н	3	3	0	0
29	Синельніковський р-н	10	6	3	1
30	Солонянський р-н	11	9	2	0
31	Софіївський р-н	16	15	0	1
32	Томаківський р-н	5	3	1	1
33	Царичанський р-н	6	5	0	1
34	Широківський р-н	3	2	0	1
35	Юр'ївський р-н	3	3	0	0
	Всього по районах:	197	146	36	15
	Заклади обласного підпорядкування	65	40	25	0
	ВНЗ I-II рівнів акредитації	25	21	4	0
	ПТНЗ	75	55	19	1
	Всього по області	1199	841	329	29

Отношение специалистов психологической службы к своему здоровью: результаты анкетирования

Морозова Людмила Александровна, психолог-методист Областного учебно-методического центра практической психологии и социальной работы

Проблема усталости психолога – едва ли не «самого помогающего» представителя среди всех профессий типа «Человек – Человек» – не обсуждается так широко, как проблема профессионального выгорания педагогов. Считается, что именно деятельность учителя максимально насыщена различными напряженными ситуациями и разнообразными факторами, несущими в себе потенциальную возможность повышенного эмоционального реагирования. Эмоциональная напряженность снижает работоспособность, ухудшает результаты деятельности и негативно сказывается на здоровье, вызывая у педагога психосоматические заболевания.

Но работа практического психолога образования не менее душевно затратная. Как указывает П. В. Лушин, «практикующий психолог может испытывать состояние потери контроля над собой, связанное с разрушением сложившегося «Я»-образа, долго не проходящее чувство вины, повышенную тревожность, нарушение концентрации внимания, депрессивные состояния, а также чувство потери будущего» (П. В. Лушин. О гуманном отношении психолога к себе: изменение парадигмы (Или про «сапожника без сапог») // Практична психология та соціальна робота, № 8, 1998). Следствием таких переживаний является нарушение соматического и психологического здоровья самого психолога.

В мае этого года Днепропетровский областной центр практической психологии и социальной работы провел семинар для специалистов психологической службы системы образования по теме: «Профилактика профессиональных рисков у педагогических работников». Чтобы выяснить отношение психологов к проблеме здоровья и связанные с ней некоторые ценностные и мотивационные тенденции, в рамках этого семинара мы провели анкетирование участников. Такая же анкета была предложена и участникам методического объединения практических психологов и социальных педагогов специальных учреждений образования. Всего в опросе приняли участие 108 практических психологов, социальных педагогов и методистов областной психологической службы.

В целом результаты анкетирования оказались достаточно оптимистичными. Большинство респондентов оценили состояние своего здоровья как хорошее (48,1%). Еще 35,4% - как удовлетворительное. Вариант «здоровье отличное» выбрали 12,6%. И всего лишь 3,8% специалистов оценили свое здоровье как неудовлетворительное.

Положительным моментом можно считать то, что практически все опрошенные так или иначе думают и заботятся о своем здоровье. Лишь 1,3% относятся к этому безразлично. Половина опрошенных (50,6%) стремятся сохранять и укреплять свое здоровье. 27,8% вспоминают о здоровье от случая к случаю по необходимости, а 20,3% респондентов постоянно беспокоятся по поводу своего здоровья, даже когда у них все в порядке.

Какой бы напряженной ни была работа, но настроение у наших специалистов хорошее. Отвечая на вопрос «Какое эмоциональное состояние у Вас преобладает?», подавляющее большинство (94,9%) выбрали ответ «позитивное, бодрое». При этом у 46,8% такое настроение устойчивое, а у 48,1% - неустойчивое, но чаще позитивное. Только 5,1% имеют неустойчивое и чаще негативное настроение. Ответ «стойкое негативное» не выбрал никто.

С этими данными перекликаются и ответы на вопрос «Чувствуете ли Вы психоэмоциональное напряжение от работы в школе / детсаду?». 65,8% опрошенных не ощущают или почти не ощущают никакого напряжения. 24,1% «скорее чувствуют напряжение, чем нет». И 10,1% твердо ответили «да».

Что же предпринимают практические психологи и социальные педагоги для снятия накопившегося эмоционального напряжения? Применяют ли они относительно себя те способы саморегуляции, которые рекомендуют учителям?

Предлагаемые в анкете способы улучшения своего психологического состояния распределились в такой последовательности (по убыванию частоты ответов):

1. Общение с друзьями, близкими (65 выборов).
2. Общение с природой, прогулки, путешествия (58 выборов).
3. Релаксация (аутотренинг, сон, пассивный отдых), (45 выборов).
4. Приобщение к искусству (41 выбор).
5. Физические упражнения, спорт (32 выбора).
6. Рукоделие (23 выбора).

Единичными ответами были «общение с коллегами» и «общение с маленьким детьми».

Интересно, что при постоянном общении по роду своей деятельности, многие психологи и вне работы предпочитают общаться.

Общеизвестно, что возможность хотя бы на короткое время в течение рабочего дня расслабиться, переключиться на другой вид деятельности или просто побыть в одиночестве, существенно повышает продуктивность труда. Из этих соображений был предложен вопрос «Есть ли в Вашей школе условия для отдыха сотрудников?». Две трети опрошенных (63,3%) не имеют возможности отдохнуть, так как в школе нет для этого условий. Лишь у 36,7% психологов и социальных педагогов есть спокойный уголок, где они могли бы расслабиться. Но на эту ситуацию можно взглянуть и по принципу «наполовину пустого или наполовину полного стакана». Можно расставить акценты и по-другому: уже 36,7% психологов имеют условия для релаксации!

Для выявления связи между самочувствием специалиста и удовлетворенностью профессиональной деятельностью был поставлен вопрос «Возникает ли у Вас желание сменить профессию?». Анализ полученных ответов свидетельствует о наличии прямой зависимости между этими параметрами. Чем лучше здоровье, психоэмоциональное состояние практического психолога, тем выше удовлетворенность своей деятельностью. 48,1% опрошенных ответили, что у них никогда не возникало желания сменить профессию. 49,4% выбрали варианты ответов «периодически» или «очень редко». И лишь 2,5% респондентов хотели бы сменить работу или профессию. В качестве причин указываются низкая зарплата, усталость, формализм в работе, отсутствие кабинета.

В целом результаты анкетирования свидетельствуют об оценке практическими психологами и социальными педагогами своего психосоматического состояния как достаточно хорошего, стабильного и позитивного, что несомненно влияет на эффективность их работы.

Приложение

АНКЕТА

Уважаемые коллеги! Ответьте, пожалуйста, на следующие вопросы.

1. Оцените общее состояние Вашего здоровья (обведите кружочком):

- а) отличное;
- б) хорошее;
- в) удовлетворительное;
- г) неудовлетворительное.

2. Как Вы относитесь к своему здоровью?

- а) безразлично;
- б) мое здоровье волнует меня от случая к случаю (болезнь, профилактический осмотр, медкомиссия и т. д.);
- в) меня волнует состояние моего здоровья, даже когда я чувствую себя хорошо;
- г) я стремлюсь сохранять и укреплять свое здоровье.

3. Какое эмоциональное состояние (настроение) у Вас преобладает?

- а) устойчивое позитивное, бодрое;
- б) неустойчивое, чаще позитивное;
- в) неустойчивое, чаще негативное;
- г) негативное, угнетенное.

4. Чувствуете ли Вы психоэмоциональное напряжение от работы в школе /детсаду?

- а) да;
- б) скорее да, чем нет;
- в) скорее нет, чем да;
- г) нет;

5. Что Вы предпринимаете, чтобы улучшить свое психологическое состояние, снять эмоциональное напряжение? (можно отметить несколько вариантов или написать свой):

- а) физические упражнения, спорт;
 - б) релаксация (аутотренинг, сон, пассивный отдых);
 - в) общение с природой, прогулки, путешествия;
 - г) приобщение к искусству (концерты, кино, театр, музыка, живопись, чтение книг и т.д.)
 - д) рукоделие;
 - е) общение с друзьями, близкими;
- другое _____

6. Есть ли в Вашей школе/детсаду условия для отдыха сотрудников (например, специальная комната психологической разгрузки, зеленый уголок, другое спокойное место)? (Подчеркните необходимое или запишите свой вариант):

7. Возникает ли у Вас желание сменить профессию?

- а) да, очень часто;
- б) периодически бывает;
- в) очень редко;
- г) никогда.

Если да, то укажите причину _____

Основні форми девіантної поведінки серед учнів ПТНЗ Дніпропетровської області: результати дослідження

*Берестюк М. В., психолог-методист Обласного навчально-методичного
центру практичної психології і соціальної роботи*

Проблема підліткових поведінкових порушень завжди була однією з найважливіших у педагогіці та психології, але сьогодні вона носить масовий характер та потребує особливої уваги. За останній час в Україні збільшилась кількість дітей, що живуть у винятково складних соціальних умовах. Серйозний дефіцит позитивного впливу на молоде покоління призводить до того, що у більшості підлітків домінуючими почуттями стали тривога, агресія, соціальна пасивність, страх, невпевненість.

Психологічна і соціальна незрілість робить підлітка менш захищеним від впливів зовнішніх і внутрішніх стресорів, дію яких вони намагаються усувати за допомогою релаксуючих та ейфоризуючих властивостей алкоголю, тютюну і наркотиків, прагнучи досягти «психологічного комфорту» та спростити міжособистісні контакти і зробити своє життя більш «змістовним» в очах друзів. Негативні соціальні чинники не тільки визначають ставлення особистості до шкідливих звичок, але й деякою мірою формують особистість, схильну до асоціального життя через зловживання шкідливими речовинами.

Поняття «девіація, девіантна поведінка» означає будь-які вчинки або дії, що не відповідають прийнятим нормам. Девіації бувають позитивні і негативні. Поведінка, що

відхиляється від норм, які прийняті в суспільстві, призводить до соціальної ізоляції, виправлення або покарання.

Протягом 2009-2010 навчального року на базі 38 професійно-технічних навчальних закладів Дніпропетровської області було проведено соціологічне дослідження.

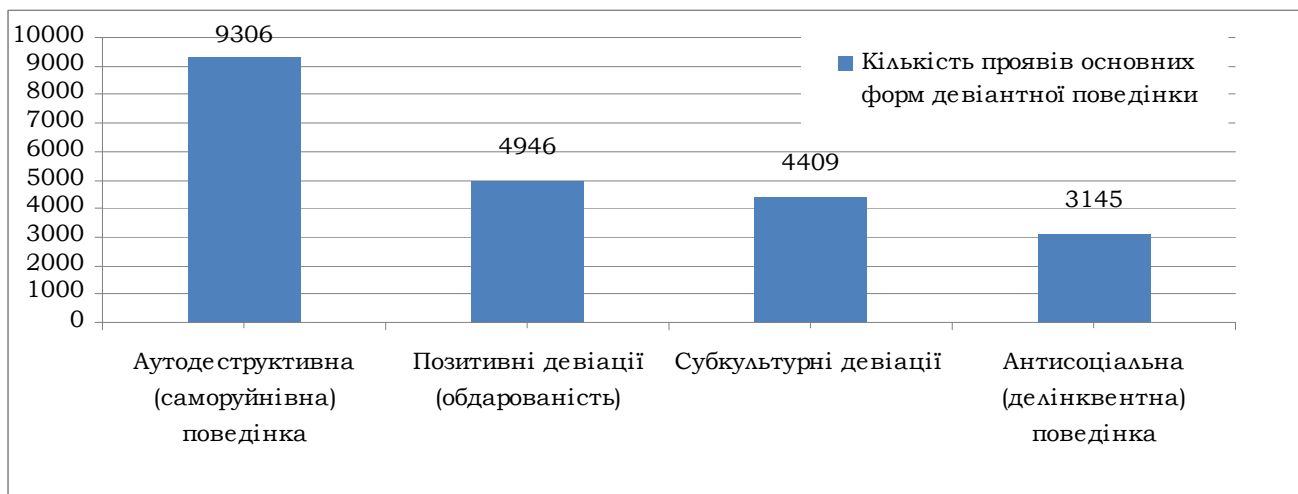
Головна мета дослідження: визначення основних форм девіантної поведінки у учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Для визначення основних форм девіантної поведінки використовувалась спеціальна моніторингова анкета, що містить чотири критерії. Вона розроблена спеціалістами обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи та обласного НМЦ професійно-технічної освіти.

1. Антисоціальна поведінка (агресивна поведінка, торгівля наркотиками, сексуальні девіації, втечі з дому, прогули занять, крадіжки, вандалізм, графіті);
2. Аутодеструктивна (саморуйнівна) поведінка (зловживання спиртними напоями, вживання наркотиків, паління, суїцидальна поведінка, порушення харчування, хімічна залежність, фанатична поведінка, проблеми комунікації, поведінка жертви, комп'ютерна залежність, ігрова залежність);
3. Субкультурні девіації (сленг, нанесення шрамів на шкіру, пірсинг, татуювання, активна участь у неформальному молодіжному об'єднанні);
4. Позитивні девіації (соціальна активність, участь в учнівському самоврядуванні, спортивна, технічна, художньо-естетична обдарованість).

Збір даних здійснювався за допомогою опитування педагогічних працівників 38 ПТНЗ.

Результати опитування дозволили виявити 21806 проявів різних форм девіантної поведінки серед учнів ПТНЗ. Розглянемо розподіл рангових позицій основних форм девіантної поведінки. Дані подано на рис. 1

Рангова структура позицій основних форм девіантної поведінки рис. 1.

Аналіз цих даних свідчить про те, що для учнів ПТНЗ найбільш характерною формою девіантної поведінки є аутодеструктивна (саморуйнівна) поведінка (зафіксовано 9306 проявів); другу позицію займають позитивні девіації (зафіксовано 4946 проявів); субкультурні девіації – на третій позиції (зафіксовано 4409 проявів); четверта позиція за антисоціальною формою девіантної поведінки (зафіксовано 3145 проявів).

Як свідчать отримані дані, для 42,7% учнів професійно-технічних навчальних закладів найбільш характерною є аутодеструктивна (саморуйнівна) поведінка, тобто поведінка, яка відхиляється від медичних і психологічних норм і загрожує розвитку самої особистості (з них 30,6% дівчат і 69,4% хлопців). Саморуйнівна поведінка учнів ПТНЗ виявляється в наступних проявах:

паління 34%;

комп'ютерна залежність 2,42%;
зловживання спиртними напоями 1,37%;
фанатична поведінка 0,51%;
вживання наркотиків 0,48%;
ігрова залежність 0,28%.
віктимна поведінка (поведінка жертви) 0,23%;
суїцидальна поведінка 0,22%;
порушення харчування 0,14%;
хімічна залежність 0,06%;

22,7% від загальної кількості виявлених проявів припадає на позитивну девіацію (з них 43,7% у дівчат та 56,3% у хлопців). Позитивні девіації мають форму соціальної творчості, нових ідей, а також дій, які виходять за рамки соціальних стереотипів поведінки:

спортивна обдарованість 9,26%;
художньо-естетична обдарованість 6,04%.
соціальна обдарованість (соціальна активність, участь в уч-кому самоврядуванні) 4,98%;
технічна обдарованість 2,40%;

Для 20,2% учнів ПТНЗ характерні прояви субкультурної девіації (з них 39,5% дівчат і 60,5% хлопців). Така девіантна поведінка проявляється, як:

сленг - 13,59%;
пірсинг - 2,85%
татування - 3,13%;
участь у неформальних молодіжних об'єднаннях - 0,54%;
шрамування - 0,11%;

Антисоціальна поведінка, що суперечить правовим нормам, загрожує соціальному порядку і благополуччю оточуючих людей характерна для 14,4 % учнів (з них 30% дівчат і 70% хлопців):

агресивна поведінка (фізична та вербальна агресія) -7,35%
прогули занять -5,5%
втечі з дому- 0,75%
крадіжки, грабіж - 0,52%
графіті - 0,14%
сексуальні девіації - 0,12%
торгівля наркотиками - 0,03%
вандалізм - 0,01%

Рангова структура позицій основних проявів девіантної поведінки свідчить про те, що профілактичну роботу практичного психолога та соціального педагога слід спрямувати на такі прояви девіантної поведінки, як: паління, агресивна поведінка, комп'ютерна залежність; підвищення рівня відвідування занять та рівня культури спілкування. До того ж необхідно створити належні умови для подальшого розвитку учнів з високим рівнем здібностей, розкриття їх особистісного потенціалу, усвідомлення життєвих цінностей, формування позитивної Я-концепції.

Обласні навчально-методичні заходи у 2010-2011 навчальному році

Вересень

- 16.09.10 Засідання МО** практичних психологів та соціальних педагогів спеціальних освітніх закладів обласного підпорядкування. Узгодження річних планів роботи
(на базі ОПМПЦ, для практичних психологів та соціальних педагогів)
- 23.09.10 День психологічної служби системи освіти Дніпропетровщини – рік 19-й**
(на базі ДОППО, для методистів-психологів рай/міськво, керівників МО практичних психологів та соціальних педагогів, практичних психологів закладів освіти. Початок о 10.00).

Жовтень

- 7.10.10 Засідання МО** практичних психологів ВУЗів I-II рівнів акредитації
(на базі ОПМПЦ)
- 28.10.10 Семінар «Захист прав дитини як напрям роботи соціального педагога»**
(на базі ДОППО, для соціальних педагогів. Початок о 10.00).
- 18.10.10-5.11.10 Курси** з підвищення кваліфікації для практичних психологів зі стажем роботи більше 5 років

Листопад

- 25.11.10 Семінар «Побудова ефективних взаємовідносин практичного психолога з педагогічним колективом»**
(на базі ДОППО, для методистів-психологів рай/міськво, практичних психологів, у тому числі практичних психологів 1-го року роботи. Початок о 10.00)
- 29.11.10-10.12.10 Курси** з підвищення кваліфікації для практичних психологів дошкільних навчальних закладів

Січень

- 27.01.11 Засідання МО** практичних психологів та соціальних педагогів спеціальних освітніх закладів обласного підпорядкування.
(на базі ОПМПЦ, для практичних психологів та соціальних педагогів)

Лютий

- 10.02.11 Засідання МО** практичних психологів ВУЗів I-II рівнів акредитації
(на базі ОПМПЦ)
- 24.02.10 Конференція** з обміну досвідом для практичних психологів дошкільних навчальних закладів
(на базі ДОППО, для практичних психологів ДНЗ. Початок о 10.00)

Березень

- 10.03.11 Семінар-нарада** для керівників районних (міських) психологічних служб
(на базі ОПМПЦ, для методистів-психологів рай/міськво. Початок о 10.00)
- 31.03.11 Семінар «Підліток і суспільство: шляхи соціалізації»**
(на базі ДОППО, для методистів-психологів рай/міськво, керівників психолого-педагогічних семінарів, практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти. Початок о 10.00).

Квітень

- 14.04-15.04.11 Засідання обласної атестаційної комісії**
(на базі ОПМПЦ, для практичних психологів та соціальних педагогів)

Травень

- 19.05.11 Семінар «Творчість у педагогічній діяльності»**
(на базі ДОППО, для методистів-психологів рай/міськво, практичних психологів, соціальних педагогів закладів освіти. Початок о 10.00)
- 26.05.11 Засідання МО** практичних психологів та соціальних педагогів спеціальних освітніх закладів обласного підпорядкування. Звітна документація.
(на базі ОПМПЦ, для практичних психологів та соціальних педагогів)
- 25.05.11 Засідання МО** практичних психологів ВУЗів I-II рівнів акредитації. Звітна документація.

Червень

- 6.06.-10.06.11 Звіт** про діяльність районних (міських) психологічних служб за навчальний рік
(на базі ОПМПЦ, для методистів-психологів рай/міськво).

Курси з підвищення кваліфікації на 2011 рік плануються в залежності від кількості заявок. Заявки подавати до 01.10.2010р. в ДОШПО.

ТРЕНІНГ-ЦЕНТР ПРОПОНУЄ

Тренер	Назва тренінгу
Мушинський Віктор Петрович, методист-психолог вищої категорії	1.Тренінг фрустраційної толерантності (10 занять) 2. Тренінг професійної рефлексії (10 занять)
Зарічна Наталія Василівна, методист-психолог вищої категорії	3. Тренінг 2-го рівня індивідуальних навичок консультування (10 занять) 4. Супервізійний тренінг для практичних психологів, які мають досвід консультативної роботи (10 занять)
Савсьєва Наталія Володимирівна, методист-психолог вищої категорії	5.Перший рівень. Основи тренінгової роботи (триденний тренінг) 6. Другий рівень. Тренінг для тренерів: практикум та супервізія (триденний тренінг для тих, хто пройшов перший етап) 7. Третій рівень. Практикум з написання корекційних та розвивальних програм.

Додаткова інформація: Початок роботи тренінг-центру – 7 жовтня 2010 р.

Запис на всі групи проводиться одночасно з 24.09.2010 р. по 06.10.2010 р.

Порядок проведення тренінгів № 1,2,3,4 в залежності від комплектації груп.

Першим розпочинається тренінг з найбільшою кількістю учасників.

Початок роботи першої групи - 7 жовтня 2010 р.

Триденні тренінги № 5,6,7 проводяться в залежності від комплектації груп у зручні для всіх учасників строки.

Телефон для запису: 371 – 11 – 23, або за контактними телефонами тренерів:

Віктор Петрович – 096-263-42-65;

Наталія Василівна – 050-453-19-35;

Наталія Володимирівна – 066-232-12-63

Місце проведення занять: Дніпропетровський обласний психолого-медико-педагогічний центр. Адреса: вул. Паторжинського, 13а.

ЧАСТИНА II. Нормативно-правові документи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
КОМУНАЛЬНИЙ СПЕЦІАЛЬНИЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЦЕНТР»

НАКАЗ

_____ 2010

м. Дніпропетровськ

№ ____-к

Про встановлення (підтвердження)
кваліфікаційних категорій та присвоєння
педагогічних звань практичним психологам
і соціальним педагогам закладів освіти в 2010 році.

Відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 20.08.1993 № 310 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02.12.1993 за № 176, наказу головного управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації № 141-к від 01.09.2009, на підставі рішень атестаційної комісії ДОПМПЦ (протоколи №№ 34, 35)

НАКАЗУЮ:

1. Встановити (підтвердити) кваліфікаційну категорію “спеціаліст вищої категорії”:

АТОЯН Світлані Іванівні БРАГАР Маден Магомет-Баширівні ВОВК Олені Олексіївні ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ Елі Вячеславівні ІВАНОВІЙ Зінаїді Іванівні	практичному психологу дошкільного навчального закладу № 309 м. Дніпропетровська практичному психологу середньої загальноосвітньої школи № 112 м. Дніпропетровська практичному психологу КЗСЗ «Притулок для дітей «Барвінок» м. Дніпропетровська практичному психологу середньої загальноосвітньої школи № 21 м. Дніпропетровська практичному психологу навчально-виховного комплексу № 137 «Ліцей - загальноосвітній навчальний заклад» м. Дніпропетровська практичному психологу середньої загальноосвітньої школи № 97 ім.П.І. Шкідченка м. Дніпропетровська практичному психологу Криворізької спеціалізованої школи I-III ступенів № 71 практичному психологу міського координаційно-методичного центру МПДЮТ «Горицвіт» м. Кривого Рогу практичному психологу комунального комбінованого дошкільного навчального закладу № 261 м. Кривого Рогу практичному психологу комунального комбінованого дошкільного навчального закладу № 71 м. Кривого Рогу практичному психологу комунального закладу «Спеціальний навчально-виховний комплекс «Дитячий
ПОСПЕЛОВІЙ Ліні Петрівні КАНДАУРОВІЙ Ірині Вікторівні КОСЕНЧУК Ользі Геннадіївні МАРЧЕНКО Тамарі Михайлівні СМЕТАНІ Ользі Анатоліївні ЧЕНТОРОГ Надії Василівні	

ТАРАСЕНКО Валентині Миколаївні	садок – початкова школа № 291» м. Кривого Рогу практичному психологу «Спеціального навчально-виховного комплексу «Дитячий садок – початкова школа № 218 художньо-естетичного профілю» м. Кривого Рогу
ЛАНЬКО Анжеліці Іванівні ТЯПУНОВИЙ Марії Іванівні	практичному психологу дошкільного навчального закладу № 24 м. Дніпродзержинська практичному психологу навчально-виховного комплексу «Загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад» № 13 м. Дніпродзержинська
ФІЛІПЕНКО Оксані Анатоліївні ГОРБАНЬ Ніні Олександрівні	практичному психологу середньої загальноосвітньої школи № 15 м. Павлограда практичному психологу Дніпровської середньої загальноосвітньої багатпрофільної школи Верхньодніпровського району
ГАВРИШ Світлані Іванівні	практичному психологу Покровської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 Покровського району
2. Встановити кваліфікаційну категорію “спеціаліст першої категорії”:	
ВЕРТИПОРОХ Надії Ананівні САМАРСЬКИЙ Людмилі Олександрівні СОЛОГУБ Людмилі Валеріївні ДАШИЯНЦ Ірині Іванівні	практичному психологу КЗ «Дніпропетровський дитячий будинок-інтернат» ДОР практичному психологу КЗ «Нікопольський спеціалізований будинок дитини «Орля» ДОР практичному психологу Машинобудівного коледжу ДНУ ім. О. Гончара практичному психологу Межрегіонального центру професійної перепідготовки звільнених у запас військовослужбовців
3. Встановити кваліфікаційну категорію “спеціаліст другої категорії”:	
КЛИМЧУК Альбіні Анатоліївні РАЧОК Оксані Юріївні ІВАНЕНКО Інні Сергіївні СІРІЙ Наталії Валентинівні КОПАЄВИЙ Євгенії Василівні БІЛЕЦЬКИЙ Олені Анатоліївні МУХІНІЙ Ользі Миколаївні	практичному психологу відділу освіти виконкому Жовтводської міської ради методисту світи Межівської райдержадміністрації практичному психологу П’ятихатської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2 П’ятихатського району практичному психологу КЗО «Навчально-реабілітаційний центр розвитку дитини дошкільного віку» ДОР практичному психологу Дніпропетровського педагогічного коледжу ДНУ ім. О.Гончара практичному психологу Вищого професійного училища № 17 м. Дніпропетровська практичному психологу Томаківського професійного аграрного ліцею
4. Підтвердити кваліфікаційну категорію «спеціаліст»	
ФУРДИЗИ Ірині Григорівні	практичному психологу ОКЗО «Криворізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат для глухих дітей»
5. Присвоїти педагогічне звання «практичний психолог-методист»:	
ІВАНОВИЙ Зінаїді Іванівні КАНДАУРОВИЙ Ірині Вікторівні КОСЕНЧУК Ользі Геннадіївні МАРЧЕНКО	практичному психологу навчально-виховного комплексу № 137 «Ліцей - загальноосвітній навчальний заклад» м. Дніпропетровська практичному психологу Криворізької спеціалізованої школи I-III ступенів № 71 практичному психологу міського координаційно-методичного центру МПДЮТ «Горицвіт» м. Кривого Рогу практичному психологу комунального комбінованого

Тамарі Михайлівні
СМЕТАНІ
Ользі Анатоліївні
ЧЕНТОРОГ
Надії Василівні

ФІЛПЕНКО
Оксані Анатоліївні
ГОРБАНЬ
Ніні Олександрівні

ГАВРИШ
Світлані Іванівні

дошкільного навчального закладу № 261 м. Кривого Рогу
практичному психологу комунального комбінованого
дошкільного навчального закладу № 71 м. Кривого Рогу
практичному психологу комунального закладу «Спеціальний
навчально-виховний комплекс «Дитячий садок – початкова
школа № 291» м. Кривого Рогу
практичному психологу середньої загальноосвітньої школи
№ 15 м. Павлограда
практичному психологу Дніпровської середньої
загальноосвітньої багатoproфільної школи
Верхньодніпровського району
практичному психологу Покровської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 1 Покровського району

6. Начальникам управлінь, відділів освіти і науки районних, міських державних адміністрацій, керівникам закладів і установ освіти здійснити оплату праці вищеназваним педагогічним працівникам відповідно до встановлених кваліфікаційних категорій та педагогічних звань з 9.04.2010 р.

7. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Директор ДОПМПЦ

С.І. ВАСИЛЬКОВСЬКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

НАКАЗ

від 17 __ 02 __ 2010

м. Дніпропетровськ

№ 100_

Про вжиття заходів щодо
запобігання насильству над дітьми

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 1 лютого 2010 року № 59 „Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми“, з метою створення системи профілактичних заходів запобігання проявів жорстокості і насильства серед дітей, забезпечення прав неповнолітніх у навчальних закладах

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити План заходів головного управління освіти і науки облдержадміністрації щодо забезпечення захисту дітей від будь-яких форм фізичного або психічного насильства в загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих та позашкільних навчальних закладах, що додається (далі План).

2. Заступнику начальника головного управління – начальнику управління науки, вищої та професійно-технічної освіти Демурі А. Л., заступнику начальника головного управління

Середній В. Г., начальнику управління загальної середньої освіти Везені І.М. здійснити організаційні заходи щодо виконання Плану заходів головного управління освіти і науки облдержадміністрації в навчальних закладах області.

3. Керівникам управлінь і відділів освіти», професійно-технічних, інтернатних та позашкільних закладів:

3.1. Проаналізувати та розглянути-в II кварталі 2010 року стан роботи органів управління освітою і наукою, навчальних закладів про додержання педагогічними працівниками вимог законодавства щодо забезпечення захисту дітей від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, підвищити рівень персональної відповідальності керівників всіх ланок освіти за дотриманням законодавства з цих питань .

3.2. Підготувати до 26 лютого 2010 року відповідні накази, розробити заходи щодо забезпечення захисту дітей від будь-яких форм фізичного або психічного насильства з визначенням відповідальних за координацію роботи на місцях із зазначеного питання, забезпечити їх реалізацію в навчальних закладах області.

3.4. Забезпечити навчальні заклади практичними психологами та соціальними педагогами відповідно до Положення про психологічну службу системи освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 02.07.2009р. №616 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.07.2009р. за № 687/16703.

3.5. Ознайомити всіх педагогічних працівників та забезпечити неухильне виконання спільного наказу Держкомітету у справах сім'ї та молоді, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства освіти і науки та Міністерства охорони здоров'я України від 16 січня 2004 року №5/34/24/11 „Про затвердження порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення”.

3.6. Надати інформацію щодо проведення відповідних заходів головному управлінню освіти і науки облдержадміністрації до відділу дошкільної освіти, виховної роботи та соціального захисту (каб. 214), до відділу професійно-технічної освіти та ліцензування (каб 217) до 25 травня 2010 року.

4. Ректору Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Романенку М.І.:

4.1. Забезпечити науково-методичний супровід реалізації Плану заходів головного управління освіти і науки облдержадміністрації щодо забезпечення захисту дітей від будь-яких форм фізичного або психічного насильства

4.2. Провести аналіз та вжити заходів щодо вдосконалення навчальних програм та навчально-тематичних планів курсів підвищення кваліфікації для різних категорій педагогічних працівників щодо наявності у них тем та спецкурсів з питань практичної психології та запобігання насильству над дітьми.

5. Директору Дніпропетровського обласного психолого-медико-педагогічного центру Васильківській СІ.:

5.1. Вивчити та поширити досвід впровадження в навчально-виховний процес "Шкільної медіації" як одного із способів розв'язання конфліктних ситуацій.

5.2. Розробити для запровадження в кожному навчальному закладі механізм аналізу ризиків виникнення всіх форм насильства серед дітей та учнівської молоді.

6. Координацію роботи щодо виконання даного наказу покласти на головного спеціаліста відділу дошкільної освіти, виховної роботи та соціального захисту Федорченко К.Є.

7. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника начальника головного управління освіти і науки облдержадміністрації Середню В.Г.

Начальник головного управління
освіти і науки облдержадміністрації

В.В.СИЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО

**План
заходів головного управління освіти і науки облдержадміністрації щодо забезпечення захисту
дітей від будь-яких форм фізичного та психічного насильства**

№ з/п	Заходи	Термін виконання	Відповідальні за виконання
1.	Вжиття заходів щодо створення позитивного психолого-педагогічного клімату у навчальних закладах області, проведення роз'яснювальної роботи з педагогічними працівниками щодо недопущення випадків фізичного та психологічного насильства по відношенню до неповнолітніх.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
2.	Збільшення кількості факультативних занять з психології та тренінгів із формування соціальних навичок у дітей.	2009-2010 н.р.	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
3.	Внесення змін до планів роботи в сторону збільшення кількості спортивних змагань командного типу для дітей та підлітків, що сприятиме нейтралізації їх гіперактивності та зняттю агресії.	2009-2010 н.р.	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
4.	Широке залучення органів учнівського врядування та батьківської громадськості до профілактичної роботи.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
5.	Систематичне проведення батьківських зборів із залученням представників правоохоронних органів з питань просвіти та вироблення спільних дій щодо забезпечення захисту дітей від різних форм фізичного та психічного насильства серед дітей, учнівської та студентської молоді.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
6.	Надання батькам консультативних послуг з метою набуття вмінь, знань і навичок з питань виховання дітей.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
7.	Проведення інформаційно-просвітницьких заходів із залученням засобів масової інформації, розповсюдження інформаційно-довідкових матеріалів і методичної літератури з метою формування культури сімейних стосунків з гуманними принципами функціонування, відповідальності батьків за виховання дітей.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів Дніпропетровський інститут післядипломної педагогічної освіти
8.	Проведення інформаційно-просвітницької роботи серед учнівської молоді, спрямованої на її підготовку до сімейного життя і відповідального батьківства, популяризацію здорового способу життя.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
9.	Забезпечення індивідуального консультування батьків з питань налагодження взаємовідносин в сім'ї.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
10.	Проведення тренінгів та семінарів з питань запобігання і протидії насильству в сім'ї.	Постійно	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та позашкільних навчальних закладів
11.	Створення банку даних про режим роботи телефону довіри, центрів соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, служби в справах дітей,	2009-2010 н.р.	Керівники управлінь та відділів освіти, загальноосвітніх, професійно-технічних, інтернатних та

	спеціалізованих відділень лікарень, служби порятунку.		позашкільних навчальних закладів
12.	Запровадження курсу лекцій з питань запобігання насильству в сім'ї та надання допомоги жертвам такого насильства.	2009-2010 н.р.	Дніпропетровський інститут післядипломної педагогічної освіти

Головний спеціаліст відділу дошкільної освіти,
виховної роботи та соціального захисту

Федорченко К. Є.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ**

НАКАЗ

___13.07___ 2010 м. Дніпропетровськ № ___580___

Про проведення експертизи
діагностичного та корекційного інструментарію
практичних психологів і соціальних педагогів
закладів освіти Дніпропетровської області

На виконання наказу головного управління освіти і науки від 12.12.08 № 1056 "Про затвердження Плану заходів розвитку психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області на період до 2012 року" та з метою використання стандартизованих діагностичних та корекційних методик в роботі фахових методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів

НАКАЗУЮ:

1. Провести експертизу діагностичного та корекційного інструментарію методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області у три етапи:

I етап – створення банків даних та узагальнення досвіду роботи районних (міських) методичних об'єднань (з 01.09.2010 р. по 01.01.2011 р.);

II етап – експертиза діагностичного та корекційного інструментарію обласною психометричною комісією (з 02.01.2011 р. по 01.06.2011 р.);

III етап – сертифікація діагностичного та корекційного інструментарію обласною психометричною комісією (з 01.09.2011 р. по 01.01.2012 р.).

2. Керівникам управлінь, відділів освіти:

2.1. Забезпечити проведення I етапу експертизи діагностичного та корекційного інструментарію методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів.

2.2. До 01.01.2011р. узагальнити досвід роботи методичних об'єднань за формою що додається (додаток 1).

3. Дніпропетровському обласному психолого-медико-педагогічному центру (Васильковська С.І.):

3.1. Забезпечити проведення II і III етапів експертизи діагностичного та корекційного інструментарію.

3.2. Затвердити склад обласної психометричної комісії з експертизи діагностичного та корекційного інструментарію, що додається.

3.3. До 01.01.2012 р. узагальнити матеріали щодо сертифікації діагностичного та корекційного інструментарію методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області.

4. Координацію дій щодо виконання наказу покласти на начальника відділу дошкільної освіти, виховної роботи та соціального захисту головного управління Лозову О.Ю., контроль - на в.о.заступника начальника головного управління Овчаренко Н.В.

Начальник головного
управління освіти і науки
облдержадміністрації

Г.Б. МЕГЕГА

Додаток 1
до наказу головного управління
освіти і науки облдержадміністрації
від _____ № _____

Форма узагальнення досвіду роботи методичного об'єднання

I. Обліково-статистична документація

1. Кадровий потенціал методичного об'єднання (далі МО):

1) відомості про керівника МО; 2) дані про членів МО; 3) склад творчої групи; 4) методичні проблеми (теми), над якими працюють члени МО.

2. Облік діагностичного і корекційного інструментарію членів МО за такою таблицею:

№ п/п	Повна назва	АВТОР	ПРИЗНАЧЕННЯ	ВІКОВА ГРУПА	ДЖЕРЕЛО

3. Плани роботи МО за останні три роки.

II. Форми навчально-методичної роботи

1. Кількість засідань МО за останні три роки.

2. Тематика засідань МО за останні три роки.

III. Методична продукція МО (перелічити за вказаними видами)

1. Методичне забезпечення навчально-виховного процесу (методичні рекомендації, пам'ятки, буклети, газети, інструкції і т.п.).

2. Методичні розробки членів МО, належним чином оформлені та роздруковані (корекційно-розвивальні програми, плани уроків, технології роботи з окремих проблем, узагальнений досвід роботи та інш.).

3. Методичний фонд МО (відео-, аудіо- та фотоматеріали, науково-методична література).

В.о. начальника відділу
дошкільної освіти, виховної роботи
та соціального захисту

О.В. ІСАЄВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ головного управління
освіти і науки облдержадміністрації
від _____ № _____

**Склад обласної психометричної комісії з
експертизи діагностичного та корекційного інструментарію**

1. Мушинський Віктор Петрович - завідувач обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи, голова комісії;
2. Морозова Людмила Олександрівна - методист обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи, член комісії;
3. Савельєва Наталія Володимирівна - методист обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи, член комісії;
4. Берестюк Марина Віталіївна - методист обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи, член комісії;
5. Зарічна Наталія Василівна - методист обласного НМЦ практичної психології і соціальної роботи, член комісії;
6. Крамаренко Світлана Григорівна - завідувачка кафедри педагогіки і психології ДОШПО, член комісії;
7. Самошкіна Любов Миколаївна - доцент кафедри загальної та педагогічної психології ДНУ, член комісії (за згодою).

В.о. начальника відділу
дошкільної освіти, виховної роботи
та соціального захисту

О.В. ІСАЄВА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ**

НАКАЗ

«_____» _____ 2010

м. Дніпропетровськ

№ _____

Про проведення другого
обласного конкурсу «Психолог року»

На виконання Концепції розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2012 року (наказ МОН України від 19.06. 2008 р. № 554), з метою удосконалення фахової майстерності практичних психологів закладів освіти та з нагоди 20-річчя психологічної служби системи освіти Дніпропетровської області

НАКАЗУЮ:

1. Другий обласний конкурс «Психолог року» провести у 2011-2012 навчальному році.
2. При проведенні обласного конкурсу «Психолог року» керуватися наказом МОН України № 767 від 27 грудня 2005 року «Про затвердження умов проведення всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти»
3. Керівникам управлінь (відділів) освіти районних/міських державних адміністрацій:
 - 3.1. Забезпечити своєчасне проведення першого туру обласного конкурсу «Психолог року-2012»;

3.2. При проведенні першого туру обласного конкурсу керуватися п.п. 4,5,7 «Умов проведення всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» (наказ МОН України №767 від 27.12.2005 р.).

4. Дніпропетровському обласному психолого-медико-педагогічному центру (Васильковська С.І., Мушинський В.П.):

4.1. Забезпечити проведення другого та третього турів обласного конкурсу відповідно до п.п. 8-11 «Умов проведення всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти» (наказ МОН України №767 від 27.12.2005 р.).

4.2. До 1 жовтня 2011 року представити на затвердження головного управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації склад оргкомітету обласного конкурсу та фахового журі.

5. Координацію покласти на начальника відділу дошкільної освіти, виховної роботи та соціального захисту дитинства головного управління освіти і науки облдержадміністрації Лозову О.Ю., контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника начальника

Начальник

Г.Б. МЕГЕГА

Додаток №1
До наказу головного управління освіти і науки
Дніпропетровської облдержадміністрації
від 2010 р. №

УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ обласного конкурсу «Психолог року»

1. Обласний конкурс «Психолог року» є одним із заходів реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття») і проводиться відповідно до Умов проведення всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27.12.2005 р. № 767 з метою виявлення і підтримання творчої праці практичних психологів, підвищення їхньої професійної майстерності, популяризації психолого-педагогічних здобутків.

Завданнями конкурсу є:

- піднесення ролі практичного психолога у навчальних закладах і підвищення престижності цієї професії;
- привернення уваги громадськості, органів влади до проблем освіти та психологічної служби зокрема;
- сприяння творчим психолого-педагогічним пошукам, удосконаленню фахової майстерності працівників психологічної служби;
- поширення передового психологічного досвіду;
- забезпечення незалежної експертної оцінки педагогічної діяльності практичних психологів.

2. Обласний конкурс «Психолог року» проводить головне управління освіти і науки Дніпропетровської облдержадміністрації разом з Дніпропетровським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, Дніпропетровським обласним психолого-медико-педагогічним центром та Дніпропетровським обласним навчально-методичним центром практичної психології і соціальної роботи.

Головне управління освіти і науки Дніпропетровської обласної держадміністрації затверджує склад обласного оргкомітету конкурсу та членів журі.

3. Обласний оргкомітет конкурсу встановлює критерії відбору поданих на конкурс матеріалів, умови та порядок проведення фінальної частини конкурсу і не пізніше як за місяць до початку першого туру забезпечує їх доведення до відома психолого-педагогічної громадськості.

4. Обласний конкурс «Психолог року» проводиться на добровільних засадах. У конкурсі беруть участь практичні психологи дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних та вищих навчальних закладів, які мають необхідні умови для праці (кабінет) та стаж роботи за фахом не менше 3 років.

5. Для участі у конкурсі претендент подає районному (міському) оргкомітету такі матеріали:

- заяву про бажання брати участь у конкурсі «Психолог року»;
- резюме з вказанням освіти, вищого закладу, який закінчив, стажу і місця роботи, опис кабінету та матеріально-технічної бази, іншою доцільною інформацією;

- опис власного досвіду, що розкриває оригінальність психолого-педагогічних ідей, методів, технологій; аналіз власних досліджень, результатів праці тощо обсягом не менше 20 сторінок у друкованому та електронному варіанті.

За бажанням претендент може подати оргкомітету й інші матеріали (у тому числі відгуки наукових установ, фахових асоціацій тощо), що глибше розкривають його творчі здобутки.

6. Обласний конкурс «Психолог року» проводиться у три тури:

перший	районний (міський)	грудень, січень
другий	обласний, заочний	лютий
третій	обласний, фінальний	березень

7. Перший тур конкурсу складається з двох етапів:

заочний - аналіз творчих робіт учасників, вивчення матеріалів з досвіду роботи, аналіз супровідних документів та ін.;

очний - презентація, домашнє завдання, проведення конкурсів, демонстрація прийомів роботи, тестування тощо.

8. Для проведення першого туру утворюються на місцях оргкомітети конкурсу і склад журі.

Склад районного (міського) оргкомітету конкурсу і журі затверджується районним (міським) відділом (управлінням) освіти за поданням районного (міського) центру практичної психології і соціальної роботи або методиста, який відповідає за психологічну службу, відповідного методичного кабінету.

9. Для проведення другого та третього турів утворюється обласний оргкомітет і фахове журі.

Склад обласного оргкомітету і журі конкурсу затверджується головним управлінням освіти і науки за поданням Обласного навчально-методичного центру практичної психології і соціальної роботи.

10. До участі у кожному наступному турі допускаються переможці попереднього туру, на яких оргкомітет подає матеріали, перелічені в пункті 5 цього додатку.

Якщо перший тур в окремих містах та районах не проводився, бажаючі взяти участь у другому та третьому турі можуть надіслати до обласного оргкомітету матеріали, зазначені у пункті 5 цього додатку.

11. Обласний оргкомітет конкурсу приймає заяви з необхідними матеріалами з 1 до 30 січня поточного року.

За результатами другого відбіркового туру претендентам надсилаються запрошення для подальшої участі у конкурсі. Фінальний етап третього туру конкурсу проводиться у другій половині березня поточного року.

12. На відбіркового етапі другого туру визначаються учасники фінального етапу конкурсу (не більш, як 10 осіб).

Фінальний етап передбачає презентацію, домашнє завдання, тестування, проведення конкурсів, демонстрацію прийомів роботи.

13. На фінальному етапі третього туру визначаються лауреати та переможці конкурсу.

Переможець обласного конкурсу стає учасником всеукраїнського конкурсу «Кращий працівник психологічної служби системи освіти»

14. На підставі висновків фахового журі обласний оргкомітет в установленому порядку вносить пропозиції щодо нагородження переможців конкурсу.

Переможці, лауреати та учасники третього туру обласного конкурсу нагороджуються дипломами, цінними подарунками, а також можуть бути представлені до відомчих заохочувальних відзнак.

15. Фінансові витрати на підготовку і проведення першого туру обласного конкурсу «Психолог року» проводяться за рахунок місцевих бюджетів, на організацію третього туру і забезпечення нагородження його переможців – за рахунок обласного бюджету.

ЧАСТИНА III. Методичні розробки

Програма адаптаційного періода для учасників 5-х класов

Іванова Зинаїда Івановна, практичний психолог-методист

учебно-воспитательного комплексу «Школа-лицей № 137» г. Днепропетровска

1) Логика розвитку адаптаційного періода п'ятикласників в середній школі передбачає значительну частину їх самостійної, спеціально організованої

творческой деятельности. Поскольку референтной группой для данного возраста является группа сверстников, то ребятам важно предоставить возможность все нормы и правила на новом этапе школьной жизни выработать самим на основе конкретного опыта «здесь и сейчас».

2) Работу целесообразно организовать по принципу тренинговой работы, но так, чтобы у ребят была возможность работать как со всем классом, так и в микрогруппах с постоянно меняющимся составом. Продолжительность работы группы – в течение четырех дней по

1-1,5 часа. Группу может вести психолог или классный руководитель, прошедший подготовку.

3) Первый этап адаптационного периода пятиклассников посвящен знакомству участников друг с другом. Ребята делятся тем, что они больше всего любят и ценят в других людях и в себе, чем им нравится заниматься, как они чувствуют себя в школе и прочее. На этом этапе ребята ищут нечто общее между собой и уникальное, непохожее, своеобразное – в каждом.

4) Очень важно с первых минут в классе создать доброжелательную атмосферу, способствующую продуктивному решению практических задач сообща и принятию индивидуальных особенностей каждого. Так как для младшего подросткового возраста характерны потребности в самореализации и самоутверждении, то ряд заданий целесообразно предложить в форме драматизации и творческой дискуссии-поиска. На этом этапе целесообразно партнерское участие основных преподавателей-предметников и классного руководителя, которые на равных с детьми рассказывали бы о себе, своей жизни, своих увлечениях.

5) На втором этапе адаптационного периода учащимся надо предоставить возможность взаимодействовать в больших и малых группах сменного состава и выработать собственные правила, облегчающих действия сообща. Так, в одном из классов удалось разработать дифференцированные правила для различных видов взаимодействия – интеллектуального, творческого, трудового и других. Среди общих правил появились, например, такие: «Надо работать сообща, выслушивая друг друга и сверяя версии», «Быть благодарным».

Учитывая, что процесс адаптации детей к среднему звену школы длится обычно 2 месяца, психологическую оценку его эффективности следует начинать не ранее начала ноября. При выборе психодиагностического инструментария учитываются результаты наблюдений за учащимися педагогов-предметников и классных руководителей, а также социального педагога.

Психолог может ограничиваться в своем исследовании методами экспресс-диагностики (их сегодня принято называть скрининговыми методами), ориентированными на групповое предъявление. Если соответствие интеллектуального развития детей психолого-педагогическим требованиям в средней школе было определено еще в четвертом классе, достаточно обратиться к изучению мотивационной сферы, преобладающего эмоционального состояния, особенностей отношения ребенка к миру и самому себе.

Помимо названных мероприятий классному руководителю необходимо организовать следующие мероприятия по обеспечению нетравматического перехода учеников 4-го класса в 5-й:

- проведение родительских собраний в 5-х классах по вопросам адаптации в среднем звене;
- наблюдение за учащимися 5-х классов во время уроков и внеурочных занятий;
- выделение «группы риска» среди учащихся пятых классов, составление программы коррекции по каждому учащемуся в отдельности;
- в рамках воспитательной работы нужно предусмотреть введение института шефства старшеклассников над учащимися младших классов, создание разновозрастных общественных организаций, введение в школьную жизнь традиций, формирующих у учащихся ощущение единого коллектива и т.п.

- при организации воспитательной работы использовать возможности включения пятиклассников в подготовку и организацию совместных со старшеклассниками мероприятий, праздников, спортивных соревнований;
- использовать компенсаторные возможности воспитательной работы - ученикам, имеющим низкую самооценку, проблемы в учебе, давать поручения, в ходе выполнения которых они заведомо бы имели успех.

Сценарий организационного родительского собрания (5 класс)

Цель: знакомство с родителями учащихся класса и знакомство родителей друг с другом, определение перспектив в развитии детского коллектива.

Задачи:

1. Изучить приоритетные интересы родителей,
2. Познакомить родителей с основными направлениями деятельности классного руководителя в классе;
3. Провести выборы родительского комитета.

Предварительная подготовка:

1. Изучение классным руководителем личных дел учащихся, результатов их учебной деятельности их в четвертом классе;
2. Изучение характеристики класса за предыдущий год;
3. Беседа с учителями начальных классов и завучем по воспитательной работе;
4. Изготовление приглашений на первое собрание. (Приглашение можно разнести с помощью учащихся).

Текст приглашения:

«Уважаемые родители!

Ваш сын (или дочка) стал учеником 5 класса. Как сложатся его отношения с ребятами класса, какие трудности могут встретиться на его пути, как сделать так, чтобы трудностей было поменьше, – на эти вопросы и на многие другие поможет ответить наша с вами первая встреча. Наше организационное собрание состоится... Я надеюсь, что хорошей традицией нашего класса станет присутствие на родительских собраниях и папы, и мамы (по возможности). С надеждой на встречу. Ваш классный руководитель ...»

5. К родительскому собранию можно подготовить высказывания, которые будут прикреплены на классной доске.

Воспитание – это процесс жизни, а не подготовка к будущей жизни.

Я.А. Коменский

Чем с меньшим принуждением учатся дети, тем метод лучше, чем с большим, тем хуже.

Дж. Дьюи

Любите детство, поощряйте его игры и забавы.

Л.Н. Толстой

Школа – это мастерская человечности» .

Ж.Ж. Руссо

6. Классный руководитель может приготовить в подарок родителям маленькие блокнотики, в которых на первой странице написать номер телефона школы, фамилии и имена педагогов, работающих в классе, свой номер телефона.

7. На доске написать основные направления плана воспитательной работы, нравственные законы общения классного руководителя с учащимися, количественный состав родительского комитета и направления его деятельности.

8. К первому родительскому собранию можно подготовить следующий опросник:

- Фамилия, имя и отчество родителей.
- Год рождения, образование.
- Домашний адрес и телефон.
- Профессии родителей.

- Сколько детей растет в семье, каким по возрасту в семье является пятиклассник – старше или младше?
- Полная или неполная семья.
- Особенности в развитии ребенка (часто болеет, страдает хроническими заболеваниями, состоит на учете)

Ход собрания:

Родители входят в класс, рассаживаются и до начала собрания дают ответы на вопросы опросника.

I. Вступительное слово классного руководителя. Во вступительном слове классный руководитель рассказывает о себе, о своей педагогической деятельности и о своей работе в качестве классного руководителя.

II. Самопредставление родителей учащихся. В ходе самопредставления родители рассказывают о себе, своей семье и о своих ожиданиях, которые у них связаны с этим классом.

III. Вручение родителям блокнотов-сувениров. В этих блокнотах родители могут делать записи, связанные с воспитанием своего ребенка; вопросы, которые хотелось бы задать педагогам.

IV. Знакомство с планом воспитательной работы, знакомство с традициями школы.

1. Рассказ об учителях и требованиях, которые они предъявляют к учебной деятельности учащихся.

Проблемы воспитания, которые нас волнуют	Мы могли бы организовать в классе				Могу войти в состав родительского комитета и помочь
	Классный час	Кружок	Секцию	Студию	

2. Знакомство с дневником (какую информацию может дать дневник пятиклассника, на какие графы в нем необходимо обращать внимание).

V. Заполнение листа участия семьи в жизни класса. Такой лист лежит перед каждой семьей. Заполнение данного листа позволит увидеть, какие проблемы воспитания волнуют родителей, их отношение к участию в жизни класса. Некоторые классные руководители считают, что действенной помощи от родителей ждать не приходится. Безусловно, от всех ждать помощи было бы даже вредно, но если 2–3 человека вызовутся помочь вести кружок или секцию, провести классный час — это уже хорошо, конкретный отклик, и иногда это — только начало.

VI. Экскурсия по школе.

VII. Выборы родительского комитета.

Сценарий праздника для учащихся «Посвящение в пятиклассники»

Цель: знакомство учащихся со школой и друг с другом, формирование учебной мотивации, воспитание гордости за принадлежность к своей школе и классу.

Предварительная подготовка: разделение класса на команды, выбор названия для каждой команды, подготовка праздничных визиток с названием команды. Подготовка каждой командой представления о себе. Украшение актового зала шарами (шары оформлены в виде виноградных гроздьев). В центре сцены поместить плакат «Виват, гимназия!», вокруг плаката по кругу фотографии пятиклассников на фоне звездного неба. Ведущие в костюмах греческих богов Зевса, Афины и Аполлона; Мэри Поппинс; Алисы из Зазеркалья; Д'Артаньяна; Шерлока Холмса; Робинзона Крузо.

Ход праздника

I. Вступительная часть

На сцене сидят боги – Зевс, Афина, Аполлон. В зале – гости, родители учащихся. Звучат фанфары, под музыку в зал входят дети.

Зевс

Мы собрались сегодня в этом зале,
Чтобы свершить обряд священный:
Достойным самым школьникам вручить
Почетный знак и звание пятиклассника.

Афина (*со свечой в руках*).

В прекрасный мир спустились мы с Олимпа
Свет знания принесли в своих руках.

Аполлон.

И этот свет поможет вам
Преодолеть все трудности ученья.

Зевс.

У человека есть душа и сердце.
И сколько здесь гостей – столько и сердец
Не черствых и не безразличных,
А полных благородства и добра.

Афина.

Свои сердца мы в помощь вам откроем.

Под музыку выходит Мэри Поппинс и поет: В центре города большого...

Мэри (*удивленно озирается*). Приветствую вас, боги Олимпа. Приветствую вас, высокие гости. Я прилетела сюда на праздник торжественного посвящения в пятиклассники. Моя задача – помогать детям. И я предлагаю позвать знакомых вам героев, чтобы наш праздник стал ярким и красочным праздником. Они будут вашими помощниками и защитниками в течение всего праздника. Давайте все вместе позовем: Алису из Зазеркалья, Д'Артаньяна, Шерлока Холмса, Робинзона Крузо.

Мэри. Сегодня, ребята, вы вступаете в самостоятельную жизнь, вы должны сами принимать решения. Я прошу подойти ко мне по одному представителю от каждой команды для жеребьевки. (*Идет жеребьевка, под дробь барабанов ребята вытягивают листок с именами своего защитника, не называя, кто это.*)

Мэри. Теперь вернитесь к своим командам и на листе ватмана напишите по три черты характера того героя, имя которого вы выбрали и кто будет вашим защитником. (*Под соответствующую музыку — негромкую, классическую — ученики с помощью учителя пишут на листах характеристики героев.*)

Д'Артаньян

Благородный
Смелый
Храбрый
Отважный

Алиса

Фантазерка
Энергичная
Общительная
Обаятельная
Милая

Шерлок Холмс

Остроумный
Умный
Сдержанный
Аккуратный

Робинзон Крузо

Упорный
Находчивый
Трудолюбивый
Изобретательный
Оптимист

Мэри. Ребята, вы готовы? Откройте свои плакаты. А вы, уважаемые герои, определите, какую команду вы будете защищать на пути к достижению цели.

Д'Артаньян. Я считаю, что это моя команда. Смелость — это черта, которой обладают все гасконцы.

Алиса. Фантазерка — это я! Придумать Зазеркалье. Это надо уметь!

Робинзон. Трудолюбие — главная добродетель. Без него человек пропадет не только на необитаемом острове, но даже среди людей.

Холмс. По-моему дедуктивному методу я понял, что мне досталась эта команда. И я сумею ее защитить.

Зевс.

Защитники нашли свои команды.
И сердцем и умом смогли увидеть,
Что краткость есть сестра таланта.

II. Командное представление учащихся

Мэри. Пока все идет замечательно. Защитники представлены. Однако мы мало что знаем о тех ребятах, которые хотят стать пятиклассниками. Слово предоставляется командам. Просим вас на сцену. *На сцену выходят представители каждой команды и рассказывают о себе: какими качествами характера обладают пятиклассники, чем увлекаются (хобби, спорт) и др. После выступления каждой команды звучит «хвалебная» речь защитника.*

Холмс. Я считаю, что моя команда заявила о себе в соответствии с дедуктивным методом. Кратко, логично и вразумительно. Дедукция вам поможет.

Робинзон. Я с большим интересом наблюдал за выступлением моей команды. Они умелые и находчивые ребята. Умение заинтересовать — верный путь к успеху.

Д'Артаньян. Вы смелы, как гасконцы. Вы были лучшими. Мой девиз: «Один за всех и все за одного». Рассчитывайте на меня, друзья!

Алиса. Как вы все замечательно придумали, ребята. Умение фантазировать — достойная черта творческих людей.

Зевс. Достойный человек неповторим. Умение себя представить — достоинство для каждого.

III. Совместный конкурс родителей и детей

Зевс. Запомните, поклонники науки! Для науки нужно и веселье, и фантазия, и ум, и доброта.

Мэри. Умение находить общий язык — это достоинство и детей и взрослых. Я вижу, вы разделились на партию почитателей языка великого Шекспира и языка великого Гёте. Каждая земля, народ славится великими людьми, которых знает весь мир и, конечно, знаете вы. Вот и назовите фамилии и достижения заслуженных и известных людей, познакомьте нас со своими познаниями в истории Англии и Германии.

Алиса. Интересно, а смогут ли нам помочь родители будущих пятиклассников? Мы разрешаем родителям будущих гимназистов подсказывать своим детям. Все на помощь!

Мэри. Кто начнет? *(Ребята поднимают руки, защитники, родители помогают.)*

Вопросы конкурса

1. Как называется столица Германии? (Берлин.)
2. Какая река протекает в столице Англии? (Темза.)
3. Какую страну называют туманным Альбионом и почему? (Англию.)
4. Для какого инструмента писал свои знаменитые музыкальные произведения Иоганн Себастьян Бах? (Орган.)
5. Как называются знаменитые английские часы? (Биг-Бен.)
6. Чем прославился английский город Ливерпуль? (Музыкальным ансамблем «Биттлз».)
7. В каких странах, кроме Германии, говорят на немецком языке? (В Австрии, Люксембурге, Лихтенштейне, Швейцарии.)
8. Что означает немецкое слово BUCH? (Книга.)

IV. Заключительная часть

Зевс.

О, боги! Эти дети знают, наверное, все на свете.
И книги читают, умеют шутить.
Им гимназистами точно уж быть!
Мы были рады в гости к вам попасть,
Однако нас Олимп заждался.

Крузо. Путешествовать хорошо, но возвращаться домой вдвойне приятно.

Холмс. Меня ждут уже на Бейкер-стрит. Точный адрес — это жизненная необходимость.

Алиса. Даже если ты живешь в выдуманном Зазеркалье, ты должен возвратиться домой.

Д'Артаньян. Как найти нас, вы знаете! Оставьте свой адрес, друзья!

Зевс. Мы покидаем вас, но остаемся с вами, пока вы учитесь в школе родной. По вашим адресам придут депеши. Все пожелания, советы наши примите к сведенью, учитесь хорошо.

Мэри. Вы прошли много испытаний. Каждый из вас с нетерпением ожидает вердикт верховного суда.

Зевс.

Пройдя все испытания сегодня вы доказали, что достойны именоваться пятиклассниками.

Афина.

Не забывайте добродетель,
Доброте и милосердию
Нас учат с детства.

Аполлон.

Вы показали краткость, точность
Фантазией полны вы,
Достойно вы умеете общаться,
Неповторимы вы, как личность.

Зевс.

И, наконец, наш вердикт:
В единстве ваша сила.

(На сцене весь класс, все дети получают свидетельство от Зевса и кладут руки другу другу на руку — соединяют.)

Зевс. Для принятия Клятвы пятиклассника всем встать.

Мэри *(читает клятву, дети повторяют каждую строку).*

Мы, учащиеся, клянемся.

С точностью выполнять обязанности пятиклассников.

Клянемся творчески, нужной работой на школьное благо,

Традиции прежние множить и свято хранить.

Клянемся, к новым вершинам и к новым делам интересным.

Вместе со всеми — к знаниям идти.

Клянемся!

Зевс. Я поднимусь на Олимп, но у вас есть свой высший суд, своя богиня.

Мэри. Слово предоставляется директору школы (классному руководителю).
(Выступление директора или классного руководителя с напутствиями и пожеланиями и родителям, и учащимся.)

Мэри. Рядом с вами всегда ваши милые мамы и папы. Послушаем их пожелания.

(Выступления желающих родителей.)

Мэри.

До свиданья, дорогие,

Вам ни пуха, ни пера.

Помогают вам пусть в жизни лишь попутные ветра.

Психолого-педагогическое сопровождение адаптации 6-7 летних детей к обучению в гуманитарной школе

Проблемы адаптации первоклассников к школе

Переступая порог школы, ребёнок сразу же включается в новую систему отношений. Серьёзные взрослые школьные требования желанны практически всем детям, но и трудны для всех без исключения, как бы дети ни были подготовлены к обучению. Можно выделить две основные проблемы, с которыми встречаются учащиеся 1-ого года обучения в школе.

1-я проблема возникает на фоне новых отношений «ребёнок-учитель», поднимающие ребёнка на уровень общественных требований к его поведению. В учителе для ребёнка воплощаются нормативные требования с большей определённой, чем в семье. Только учитель, неукоснительно предъявляющий требования к ребёнку, оценивая его поведение, создаёт условия для социализации поведения ребёнка, приведения его к определённому положению в системе социального пространства, обязанностей и прав. Другими словами, малыш с определённого дня должен резко изменить свой уклад жизни, режим дня, отказаться от многих дорогих привычек. Ежедневно ребёнок намерен выполнить множество указаний и не просто хорошо, а день ото дня всё лучше, потому, что любимые папа и мама пристально следят за тем, как он справляется с новыми обязанностями и недовольны, если что-нибудь не ладится.

Тревога, растерянность, стыд, раскаяние, напряжение послушания – вот типичные состояния многих первоклассников в первые месяцы школьной жизни. Состояния, о которых дети практически никогда не рассказывают, которых они, по счастью, не осознают, но, тем не менее, достаточно болезненно переживают.

По данным школьных гигиенистов, в первые месяцы школьной жизни многие дети худеют, тревожно спят, капризничают за едой. Неосознаваемая тревожность снижает общую сопротивляемость организма, в результате чего могут участиться простудные заболевания, возрастает зона невротического риска. Этот период привыкания к новым условиям и требованиям принято называть **школьной адаптацией** – восстановлением нарушенного равновесия с миром и собой. Школьная адаптация при благоприятных условиях длится около 2-3-х месяцев. Как помочь ребёнку в этот период? Недооценка возрастных возможностей ребёнка столь же вредна для его развития, как и переоценка. **Не надо собственные дела ребёнка выполнять вместо него, но и не стоит требовать полной самостоятельности и ответственности.** Сбор портфеля и уход за формой (а в первые дни к этому и сводятся домашние задания первоклассника) стоит превращать в торжественный ритуал, в котором обязательно участвует кто-нибудь из взрослых в роли удивлённого и восхищённого зрителя.

2-я проблема, проблема успеваемости, возникает в результате включения ребёнка в учебную деятельность как наиболее значимую для него: всё, что имеет отношение к учебной деятельности (и в первую очередь, отметки) оказывается ценным. Здесь очень важным моментом является **психологическая готовность к школе.**

Психолого-педагогическое сопровождение адаптации детей 6-7 лет к обучению в специализированной школе

Криворожская специализированная школа № 71 – школа гуманитарного профиля. Её специализация – углублённое изучение иностранных языков. Основным является английский язык, который изучается с первого класса. С пятого класса добавляется второй язык по выбору – немецкий, французский или испанский язык.

Отбор детей в первый класс осуществляется на конкурсной основе. Учитывая профильность обучения, при отборе детей особое внимание обращается на речевое развитие ребёнка: умение говорить, строить предложения, воспринимать текст на слух и пересказывать его, выделять главную мысль передаваемого текста.

Психолого-педагогическое сопровождение адаптации 6-7-летних детей к условиям нашей школы направлено на обеспечение оптимального, постепенного перехода ребёнка от

дошкольного детства к систематическому школьному обучению. Осуществляется оно в несколько этапов:

✳ *подготовительный, или профилактический этап* (родительские консультации, собрания, подготовительные курсы, конкурсный отбор детей);

✳ *основной, или диагностический этап* (формирование классов, психологическое наблюдение, диагностические минимумы);

✳ *заключительный, или коррекционный этап* (психолого-педагогические консилиумы, составление рекомендаций, организация коррекционно-развивающей работы с проблемными детьми).

Схема психолого-педагогического сопровождения детей 6-7 лет к обучению в специализированной школе представлена во вкладке.

Система работы более подробно представлена в таблице

План психолого-педагогического сопровождения адаптации первоклассников к условиям обучения в КСШ № 71

п/п	Срок исполнения	Содержание работы	Ответственные
1.	Январь	Индивидуальное консультирование родителей будущих первоклассников по вопросам готовности к школьному обучению	Психолог
2.	Февраль	Организационное собрание для родителей будущих первоклассников; формирование групп на подготовительные курсы	Администрация школы, психолог
3.	Февраль Март Апрель	Подготовительные курсы для детей 6-7 лет, поступающих в первый класс. Индивидуальное и групповое консультирование родителей	Психолог, учителя – классоводы
4.	2-я декада апреля	Конкурсный отбор детей в первый класс, формирование классов, проведение родительских собраний	Завуч, психолог, классоводы
5.	Сентябрь- октябрь	Психологическое сопровождение адаптации первоклассников к систематическому обучению в школе. Наблюдение, диагностика	Психолог
6.	Октябрь	Родительское собрание «Первые шаги школьной жизни. Рекомендации родителям»	Психолог, классоводы
7.	Ноябрь	Психолого-педагогический консилиум в 1-х классах. Выявление проблемных, способных детей. Составление рекомендаций родителям, педагогам	Психолог
8.	Декабрь	Подведение итогов адаптации Индивидуальная и групповая коррекционно-развивающая работа с проблемными детьми. Создание индивидуальных программ для способных детей	Психолог

Исходя из представленного плана, проанализируем более детально систему психологического сопровождения адаптации первоклассников к условиям школы.

Подготовительный (профилактический) этап

Работа психолога на данном этапе имеет психопрофилактический характер.

Начиная с января, а иногда и раньше, психолог проводит индивидуальное консультирование родителей будущих первоклассников по вопросам подготовки ребёнка к обучению в школе с повышенной нагрузкой.

Внимание родителей обращается на 3 основных аспекта школьной зрелости – интеллектуальный, эмоционально-волевой и социальный аспекты. Особое значение придаётся развитию *познавательной потребности, познавательного интереса, произвольного поведения*. Родителям сообщается о предстоящих подготовительных курсах для будущих первоклассников, проводится набор детей на подготовительные курсы.

В конце января – начале февраля проводится организационное собрание для родителей, на котором они знакомятся с программой специализированной школы, основными законами и правилами школьной жизни. Одним из таких правил является соблюдение преемственности при переходе от одного возрастного периода развития ребёнка к другому.

Преемственность заключается в том, чтобы школа принимала во внимание, поддерживала и развивала достижения дошкольного развития, не нарушая и не приостанавливая ни одной из его линий. А родители должны стать добрыми помощниками, союзниками учителя в успешном и наиболее полном раскрытии потенциальных возможностей ребёнка.

Потенциальные возрастные возможности ребёнка на пороге школы – это:

- ◆ *позитивное отношение к себе, открытость к внешнему миру;*
- ◆ *инициативность и самостоятельность в игре;*
- ◆ *активное взаимодействие со сверстниками и взрослыми;*
- ◆ *творческие способности, фантазия;*
- ◆ *волевое начало, дающее толчок продуктивной деятельности;*
- ◆ *познавательные способности;*
- ◆ *компетентность ребёнка в разных видах деятельности и в сфере взаимоотношений.*

После того как завершится набор слушателей, и будут сформированы группы 6-7-летних детей, в школе проводятся подготовительные курсы для будущих первоклассников. Традиция проведения этих курсов в нашей школе существует около 10 лет, и за это время она не потеряла своей значимости.

Следует отметить повышение рейтинга подготовительных курсов за последние 2 года. Если раньше мы работали с двумя группами детей, то второй год подряд мы набираем на курсы четыре группы детей.

Продолжительность курсов – 3 месяца, учебный цикл состоит из 12 занятий (по 1 занятию в неделю). Занятия проводятся по субботам, в удобное время, как для родителей, так и для детей.

Цель проведения подготовительных курсов:

- *создание максимально комфортного психологического климата при переходе 6-7-летних детей к обучению в специализированной школе;*
- *приобретение навыков общения и обучения детей в группе;*
- *предупреждение возможных отклонений в связи с переходом детей на следующую возрастную ступень.*

В проведении подготовительных курсов участвуют учителя начальных классов, психолог, учитель английского языка.

Психолог, занимаясь с детьми дошкольного возраста, в качестве перспективы их развития видит сформированность у них полноценной психологической готовности к школе. Центральной его задачей является создание психолого-педагогических условий, наиболее благоприятных для продуктивного проживания детьми начала школьной жизни.

Заглядывая в будущее ребёнка, психолог пытается определить, насколько успешно перешагнёт тот с одной возрастной ступени, дошкольной, на другую, школьную. Что нужно ещё сделать, чтобы быть уверенным, что уровень психического и личностного развития ребёнка соответствует новым требованиям, которые будут предъявлять ему в школе.

Психологические занятия проводятся по созданной авторской программе «Тропинка». Форма проведения занятий преимущественно игровая. Продолжительность каждого занятия – 30 мин.

На психологических занятиях дети знакомятся с качественно новой ролью ученика, знакомятся друг с другом, приобретают навыки работы в группе. Дети расширяют свои представления об окружающем мире; выполняют упражнения на развитие психических процессов – *памяти, внимания, мышления*. Особое внимание уделяется формированию самоконтроля и умения работать по образцу, развитию *тонкой моторики и зрительной координации*. Следует отметить ещё одну важную составляющую психологической готовности к школе – *развитие речи*. Дети учатся находить в словах отдельные звуки, составляют предложения из заданных слов, находят черты сходства и различия между словами, учатся давать определения понятиям.

Характерным для каждого занятия является проведение рефлексии (Что больше всего понравилось, что оказалось самым трудным?), повышение самооценки тревожных и неуверенных детей путём создания им ситуации успеха; оценивание детей с помощью медалей, наклеек, поощрительных призов.

Параллельно психологом проводится консультирование родителей по итогам работы на занятиях. Примерные темы консультаций:

- «Как приучить ребёнка быть внимательным?»
- «Семь шагов по улучшению памяти»
- «Знать, что хочу, делать, что хочу, или формируем произвольность»
- «Развивая руку, укрепляем мозг»
- «Как избежать ориентации на ошибку» и т.д.

В апреле-месяце, после окончания курсов проводится отбор детей в первый класс на конкурсной основе. Программа отбора составляется методической группой, представленной учителями кафедры начальных классов и психологом. Утверждается программой директором школы.

После окончания отбора детей формируются классы и проводятся классные родительские собрания.

Основной (диагностический) этап

В сентябре-октябре деятельность психолога нацелена на отслеживание процесса адаптации учащихся первого класса к обучению в школе. Работа на данном этапе достаточно многопланова, и выполняет как диагностическую, коррекционно-развивающую, так и профилактическую роли.

С целью психологического сопровождения адаптации первоклассников психолог ведёт наблюдение за поведением детей во время уроков (изучение мотивации, познавательного интереса, произвольности); на переменах, во внеурочной деятельности (посещение утренников, творческих конкурсов). Диагностика проводится по следующим методикам:

- ▶ проективные методики «Лесная школа», «Рисунок семьи»;
- ▶ методика изучения школьной мотивации Лускановой;
- ▶ методика изучения тревожности «Выбери нужное лицо» Р.Теммл – М. Дорки – В. Амена;
- ▶ изучение внимания, мышления, саморегуляции с помощью «Теста простых поручений» и другие.

Психолог анализирует данные диагностических минимумов, сопоставляя полученные результаты с мнением учителя начальных классов по поводу успешности личностной адаптации детей. Здесь очень важным является использование личностно-ориентированного подхода к каждому учащемуся.

Заключительный (коррекционный) этап

В конце октября на классном собрании «Первые шаги школьной жизни» родители знакомятся с результатами психологического исследования и рекомендациями психолога по снятию напряжённости в период адаптации первоклассников к условиям школьного обучения.

В ноябре – декабре в 1-х классах проводятся психолого-педагогические консилиумы, где формируется коллективное мнение учителей и психолога об уровне личностного развития детей. Выявляются группы проблемных детей (*гиперактивных, тревожных, эмоционально-неуравновешенных, леворуких, с логопедическими проблемами*), а также учащихся с повышенным уровнем развития определённых способностей. По итогам консилиумов составляются методические рекомендации для родителей и педагогов.

Результаты изучения адаптации учащихся 1-х классов к условиям специализированной школы в 2009 – 2010 уч. г. представлены в виде диаграмм.

С целью профилактики неадаптивного поведения детей психолог планирует и в тесном сотрудничестве с учителем и родителями проводит целенаправленную коррекционно-развивающую работу (индивидуальную или групповую) по реализации способностей каждого ребёнка. Также для раскрепощения творческого потенциала способных учащихся создаются индивидуальные программы, в разработке которых принимает участие психолог и учитель.

Інноваційна модель

«Тренінговий центр» - сучасна освітня технологія

*Косенчук Ольга Геннадіївна, практичний психолог-методист
координаційно-методичного центру МПДЮТ «Горицвіт», завідувача міським
тренінговим центром, методист з психологічної служби м. Кривого Рогу*

Питання збереження та зміцнення здоров'я громади, особливо учнівської, у нашому суспільстві набувають пріоритетного значення, а тому й потребують інноваційних підходів до їх вирішення.

Головне завдання, яке стоїть перед педагогами, психологами, науковцями, практиками, – розробка таких педагогічних технологій, які б були спрямовані на формування особистісних настанов на здоровий спосіб життя, усвідомлення підлітком здоров'я як найважливішої життєвої цінності.

Проблема превентивного виховання була і є пріоритетною в системі виховної роботи. Пошук освітніх технологій сприяє ефективній виховній роботі з дітьми.

Під час проведення аналізу та здійснення оцінки даного питання, управління освіти і науки виконкомом Криворізької міської ради було зроблено висновок про те, що педагоги загальноосвітніх навчальних закладів недостатньо володіють новітніми технологіями превентивної роботи, а це негативно позначається на виборі методів, форм роботи з дітьми, внаслідок чого значно знижується якість засвоєння учнями матеріалу та підвищується ризик дезадаптації особистості в соціумі.

Враховуючи зазначене, було сплановано систему роботи серед педагогів щодо їх ознайомлення зі змістом просвітницько-профілактичних програм та впровадження цих програм як у навчальному, так і у виховному середовищі.

Поширення інновацій в освітянській галузі міста обумовило потребу в створенні інноваційної моделі – міського навчального тренінгового центру, який сприяє:

- по-перше, створенню інноваційно-виховного середовища щодо популяризації здорового способу життя, профілактики ризикованої поведінки, формування життєвої компетенції, здатності до соціальної адаптації особистості, здатної реалізуватися в сучасному життєвому просторі;

- по-друге, моделюванню осередка інноваційного простору, в якому б об'єдналися освітяни-новатори, котрі набули методичного досвіду в організації психолого-педагогічного супроводу всіх учасників навчально-виховного процесу;

- по-третє, створенню інноваційного осередку для апробації та впровадження проєктів, програм, спрямованих на здоров'язберігаючі, здоров'яформуючі, здоров'язміцнюючі технології навчання та виховання успішної, конкурентно-спроможної особистості ;

- по-четверте, запровадженню механізму міжсекторної взаємодії різних урядових та неурядових організацій, які сприяють здійсненню превентивних заходів.

Управлінням освіти і науки виконкому Криворізької міської ради за підтримки Українського фонду „Благополуччя дітей» у рамках Міжнародного проекту „Покращення громадського здоров'я шляхом підвищення потенціалу місцевих громад» у 2006 році на базі Міського палацу дитячо-юнацької творчості „Горицвіт» (м. Кривий Ріг) було створено Міський навчальний тренінговий центр, що став осередком накопичення, впровадження й поширення різноманітних інновацій: просвітницько-профілактичних програм, соціальних акцій, соціальних рекламних кампаній, семінарів-тренінгів. Центром проводиться методичний супровід педагогів-тренерів не тільки нашого міста, області, а й інших регіонів України.

Мета діяльності міського навчального тренінгового центру – підвищення рівня поінформованості різних цільових груп (дітей, батьків, педагогів, соціальних педагогів, практичних психологів, керівників, методистів навчальних закладів) з актуальних питань сьогодення: виховання, популяризації здорового способу життя, організації дозвілля дітей та молоді, управлінського менеджменту.

Завдання, поставлені перед міським навчальним тренінговим центром, полягають у розробці та впровадженні інтерактивних, інноваційно-превентивних програм щодо формування здорового способу життя серед дітей різних категорій, у навчанні педагогів та батьків.

Серед першочергових завдань діяльності інноваційної моделі надання освітніх послуг визначено:

- сприяння виробленню у учасників тренінг-курсів навичок толерантного ставлення до учнів, батьків та педагогів;

- стимулювання педагогічної громади до усвідомлення необхідності підвищення рівня професійної діяльності;

- розвиток у підлітків навичок самоорганізації в навчальній і дозвіллевій діяльності, а також сприяння підготовці особистості до свідомого професійного вибору;

- створення умов для попередження професійного вигорання педагогів.

Підготовка педагогів-тренерів, учнів, батьків у міському навчальному тренінговому центрі проходить у формі тренінгових занять. Безперечно, така форма навчання дозволяє сформуванню в людині нові моделі керування власною поведінкою та діяльністю. Саме у тренінговій діяльності досягається більша відкритість, прямота в ставленні до себе та інших, розширюється усвідомлення потенціалів власного особистісного зростання та розвитку.

Пріоритетними у діяльності міського навчального тренінгового центру визначені шість напрямів роботи:

Консультування.

Систематично в міському навчальному тренінговому центрі надаються індивідуальні та групові консультації для різних цільових груп (учні, педагоги, батьки, студентська молодь). Особливої популярності набувають групові консультації з залученням спеціалістів різних сфер: лікарів, психологів, журналістів, соціальних працівників, представників правоохоронних органів тощо.

Розробка, апробація та впровадження інноваційних програм, форм, методів просвітницько-профілактичної роботи, які спрямовані на популяризацію здорового способу життя, - одне із завдань роботи центру.

Міським навчальним тренінговим центром з метою формування безпечної поведінки підлітків запроваджуються різноманітні інноваційні форми просвітницько-профілактичної роботи, серед яких особливе місце посідають соціальної рекламні кампанії за різними тематичними векторами:

- ✓ **попередження насильства в сім'ї:** „Діти і молодь Кривбасу проти різних проявів насильства”;
- ✓ **формування здорового способу життя серед підлітків:** Тренінговий марафон „Здоров’я – моя цінність”, „Разом до здоров’я”.

У рамках соціальної рекламної кампанії „Разом до здоров’я” було проведено дводенний тренінговий марафон для підлітків загальноосвітніх навчальних закладів, що проходив під девізом „Здоров’я – моя цінність”. У даному заході взяли участь 300 підлітків різних навчальних закладів міста. Це учні спеціалізованих та загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з вадами розумового розвитку, а також обдаровані діти, гімназисти, ліцеїсти, діти з порушенням поведінки.

Молодь схильна до сприйняття як позитивного, так і негативного впливу оточення, а наявність стимулюючих чинників ризику для стану здоров’я призводить до вживання алкоголю, тютюну, тому підлітки – категорія, що найбільше піддається соціальному впливу.

Доведено, що з суми всіх факторів детермінуючих здоров’я людини, 50% приходить на спосіб життя. Це підтверджують і результати анкетування учасників семінарів-тренінгів у рамках тренінгового марафону „Здоров’я – моя цінність”: ставлення підлітків до власного здоров’я змінилося на 67%.

Методичний супровід педагогів-тренерів.

Представники міського навчального тренінгового центру з метою підвищення тренерської компетентності проходять навчання на Міжнародних, національних, всеукраїнських, регіональних семінарах-тренінгах, де оволодівають новітніми технологіями, які й передають педагогам-тренерам, що входять до складу ініціативної групи, створеної із числа досвідчених педагогів-тренерів.

На наступному етапі педагоги-тренери районних тренінгових центрів систематично проходять навчання в міському навчальному тренінговому центрі за новими методиками та технологіями, після чого впроваджують отримані знання на локальному рівні. Тим самим кількість учасників семінарів-тренінгів завдяки визначеній мережі інноваційно-освітнього простору збільшується у геометричній прогресії.

Важливим елементом при підготовці педагогів-тренерів є професійна робота керівників районних тренінгових центрів, яка дозволяє ефективно впроваджувати інноваційні форми в систему превентивної діяльності району, що позитивно відображається на просвітницько-превентивній роботі міста в цілому.

Унікальність даного підходу полягає в тому, що інновації поширюються в геометричній прогресії по всьому місту від Тернів до Інгульця, охоплюючи при цьому широку цільову групу.

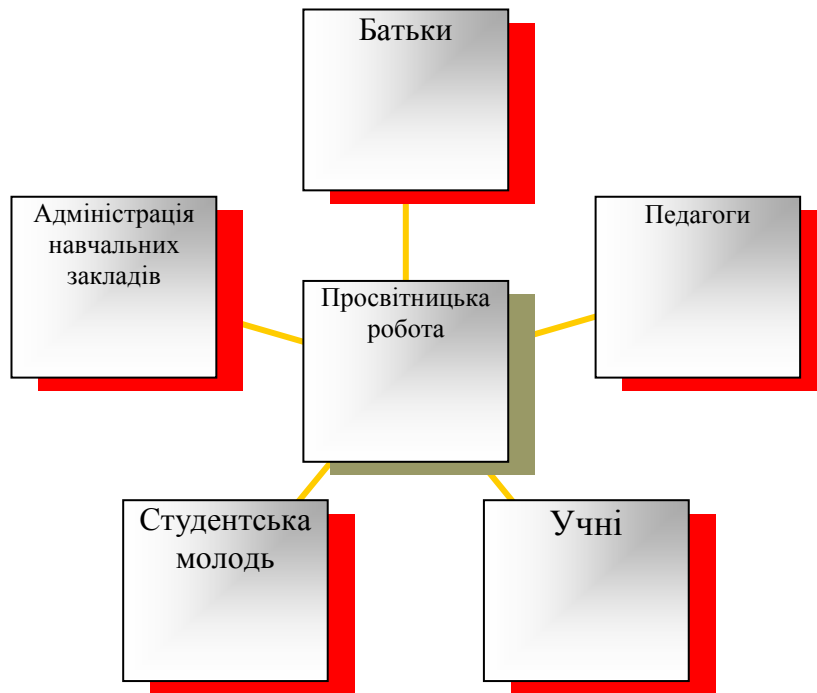
У кожному районі міста створений та функціонує районний тренінговий центр, який має власне Положення (Додаток 5), керується нормативно-правовою документацією, реалізує завдання просвітницько-профілактичної роботи відповідно до запитів району. Підпорядковується районний тренінговий центр міському навчальному тренінговому центру та відділу освіти виконкому районної у місті ради.

У районних тренінгових центрах знаходиться методичний інструментарій у вигляді сучасної літератури (модулі за тренінговими програмами, настільно-друковані ігри), а педагоги-тренери мають змогу постійно вдосконалювати свої навички тренерської майстерності, адже для них щомісяця діє Студія тренерської майстерності.

Проведення просвітницько-превентивних програм для різних цільових груп.

Відповідно до запитів педагогічної громади, щомісяця згідно плану управління освіти і науки в міському навчальному тренінговому центрі проходять навчальні семінари-тренінги різноманітної тематики для різних цільових груп: підлітків, педагогів, батьків, керівників позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, методистів, завідуючих дошкільними навчальними закладами.

Особливу позицію займає технологія підготовки педагогів-тренерів у міському навчальному тренінговому центрі.

З 2006 року освітяни Кривого Рогу активно опановують новітні інтерактивні технології, практично знайомляться із ефективними превентивними програмами: „Сприяння просвітницькій роботі „Рівний-рівному” серед дітей та молоді України”, „Школа проти СНІДу”, „Діалог”, „Культура життєвого самовизначення”.

Це стало можливим завдяки тісній співпраці управління освіти і науки з Дніпропетровським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти та завдяки участі педагогів-тренерів у Міжнародних проектах Українського фонду „Благополуччя дітей”.

Навчання проходить для учасників семінарів безкоштовно, педагоги опановують нові методики тренінгової діяльності, а також отримують методичну літературу та сертифікат педагога-тренера різного освітнього рівня (міський, регіональний, національний).

З 2007 року міський навчальний тренінговий центр видає власні свідоцтва, які засвідчують участь педагогів у семінарі.

Головна умова проходження курсів для учасників – впровадження даного курсу в навчально-виховний процес, а на підтвердження того директори навчальних закладів засвідчують необхідність підготовки спеціаліста за даною програмою, подаючи заявки до управління освіти і науки.

Моніторинг та контроль за впровадженням просвітницько-превентивних програм.

За кількісним складом (станом на 01 січня 2010 року) педагогів-тренерів Кривий Ріг посідає II місце в Дніпропетровській області, проте ефективність цього навчання має відобразитися на кількості підготовлених педагогів-тренерів, на якості впровадження інноваційних програм у начальних закладах міста та на зміні ставлення особистості до власного здоров'я.

Тренерами міського навчального тренінгового центру систематично проводиться моніторинг кількісного та якісного складу підготовлених педагогів-тренерів: на кожного учасника заведений „паспорт педагога-тренера” (Додаток б), який містить усі відомості про учасника (його освіта, навантаження, програма, за якою він (вона) пройшов(ла) навчання, з якими цільовими групами працює, яким чином впроваджує отримані знання на практиці.

Результати тренінгової роботи довели на практиці ефективність цієї інноваційної методичної форми роботи. Значно зросли показники готовності педагогів до роботи з учнівською та батьківською громадськістю, а також бажання вдосконалювати свою майстерність на основі інноваційної роботи.

Про позитивні результати діяльності міського навчального тренінгового центру свідчать факти:

- ✓ упроваджено інтегративний курс „Культура життєвого самовизначення” у 10 навчальних закладах міста. Зараз представники ще 16 шкіл міста також висловили бажання впроваджувати даний курс;
- ✓ пройшли навчання за програмою „Виховання на основі здорового глузду” 145 осіб, упроваджують даний курс 75 педагогів (створено „Школи для батьків” у 5 позашкільних навчальних закладах міста);
- ✓ розроблено авторські просвітницькі програми „Фундаментальні парадигми мас-медіа, що сприяють покращенню громадського здоров’я”;
- ✓ проводиться соціальний похід „Молодь за свідоме життя”;
- ✓ розробляється та проводиться соціальна рекламна кампанія „Разом до здоров’я”;
- ✓ проведено дводенний тренінговий марафон „Здоров’я – моя цінність” одночасно на 10 тренінгових майданчиках міста, який залучив до діяльності понад 300 підлітків загальноосвітніх навчальних закладів міста. Проводили тренінговий марафон педагоги-тренери, які пройшли відповідне навчання;
- ✓ проведено заходи з організації змістовного дозвілля під час літньої оздоровчої кампанії;
- ✓ працюють ініціативні групи з числа учасників семінарів щодо поширення інформації про громадське здоров’я;
- ✓ працюють курси для підлітків „Здоров’я – моя цінність”;
- ✓ висвітлено питання сприяння громадському здоров’ю в засобах масової інформації.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що тренінгова діяльність повністю змінила підходи як до навчально-виховної, так і до позаурочної діяльності. По-новому здійснюється управлінська діяльність навчальними закладами. Просвітницькі програми, які впроваджуються у всіх навчальних закладах міста, дали поштовх до змін ставлення дітей, педагогів та батьків до власного здоров’я як однієї з основних цінностей у житті людини.

Місто Кривий Ріг – це єдине місто в Україні, де створені та забезпечуються умови для функціонування інноваційної освітньої моделі „Тренінговий центр”. Це дає можливість професійно готувати потужний, кваліфікований потенціал кадрів педагогів-тренерів, у рамках партнерських стосунків удосконалювати механізм міжсекторної взаємодії з урядовими та неурядовими організаціями, залучати батьківську громаду до активної співпраці в питаннях виховання дітей.

Роль інтегрованої взаємодії учасників педагогічного процесу в розвитку гармонійної особистості дитини з ППР

Марченко Тамара Михайлівна, практичний психолог-методист дошкільного навчального закладу № 261 м. Кривого Рогу

Види корекції учасників педагогічного процесу відрізняються за характером завдань, напрямків, котрі обирають спеціалісти. Ці відмінності формують ту чи іншу модель взаємодії. Кожна з таких моделей опирається на власну теоретичну базу і відбирає раціональні методи роботи, пов’язуючи їх з основним напрямком психокорекції. Наприклад, з розвитком емоційно-вольової сфери дитини з ППР.

При наявності дефектолога в дошкільному навчальному закладі, психолог більше уваги приділяє розвитку та корекції емоційно – вольової сфери.

Визначити шляхи та засоби розвивальної роботи з дитиною можливо лише за умови усвідомлення педагогами та батьками прогнозу розвитку дитини та можливостей навчання

та виховання на основі виявлених особливостей її розвитку (специфіки пізнавальної, моторної, емоційної, комунікативної, вольової, особистісної сфер, поведінки в цілому).

Найбільш перспективними виглядають спільні зусилля батьків, вихователів, психолога, що задаються не метою наблизити дитину до якогось "соціально-психологічного нормативу" (К.М. Гуревич), що "...в стислому вигляді можна визначити, як систему вимог, котрі суспільство висуває до психічного та особистісного розвитку кожного з його членів". Отже, педагоги можуть надати можливість дітям як найповніше виявити свою індивідуальність з усіма "сильними" чи "слабкими", якщо користуватись категоріями виховання "вчорашнього" дня, сторонами. Використовуючи мову педагога – фасилітатора К. Роджерса, ці "слабкі" та "сильні" сторони особистості можна назвати внутрішніми ресурсами, потужними резервами психічного розвитку кожної дитячої індивідуальності.

Досвід нашої роботи показав, що лише сумісні зусилля вихователя, логопеда, дефектолога, музичного керівника та батьків допоможуть психологу в отриманні ефективних результатів корекційної роботи. А практичний психолог, одночасно з методами психологічної корекції емоційних порушень у дітей з ППР та порушенням мови буде використовувати у своїй роботі форми і прийоми, які спрямовані як на корекцію основного напряму, так і на мовні порушення. Основним завданням в рішенні цих проблем було створення ефективної міжсекторної взаємодії з педагогічної та батьківською громадами. Іншими словами – оновлений тип взаємозв'язку: психолог – педагоги – батьки, де кожен з учасників педагогічного процесу інтегровано забезпечує умови доступу дитини з ППР до власних індивідуальних ресурсів, до рівня емоційного розвитку "вище" реального. Ефективність міжсекторної взаємодії в процесі психолого – педагогічного супроводу залежить від якісного аналізу психологічної структури дефекту у таких дітей.

На підставі результатів аналізу дослідження, роботи з літературою по даному питанню, спостережень, опрацювання анкет, опитувальників психологічна служба нашого дошкільного закладу виділила ось такі чинники, що перешкоджають ефективності між секторної взаємодії та стимулюють її.

Психологічною службою дошкільного закладу відпрацьовано наступний алгоритм міжсекторної взаємодії на етапі психокорекції. Учасники: психологічна служба плюс педагогічна громада плюс батьківська громада.

Я зупинюся лише на етапі корекційної роботи, де безпосередньо задіяні: психолог, вихователь, логопед, дефектолог, музичний керівник та сім'я.

Спершу на консиліумі психолог повідомляє педагогів про основний напрямок психокорекції. В даному випадку корекція емоційно – вольової сфери. В основному корекція направлена на пом'якшення емоційного дискомфорту у дітей, підвищення їх активності, самостійності, корекції вторинних особистісних реакцій, зумовлених емоційними порушеннями, такими, як агресивність, підвищена збудливість, тривожність тощо.

Психологічна служба узгоджує всі напрямки роботи в процесі психокорекції, визначає стратегію і тактику взаємодії з іншими учасниками педагогічного процесу, адаптує матеріали корекційно-відновлювальних програм стосовно корекції мови, пізнавальної активності, розвитку пам'яті, уваги; проводить моніторинг тощо. Разом з педагогічною громадою, після узгодження напрямків роботи, сумісно розробляє модулі стосовно розвитку емоційно-вольової сфери дитини з ППР до включення в навчально-виховні плани, програми.

Надає рекомендації з питань зміни методів, прийомів та структури занять, педагогічного впливу на дітей. У пасивних, невпевнених рекомендує розвивати суспільну активність, потребу у спілкуванні, адекватні емоційні реакції, впевненість у своїх силах. А з дітьми імпульсивними, з проявами афективних спалахів – активно формувати навички самоконтролю та саморегуляції. Розробляє методичні рекомендації щодо впровадження міжсекторної взаємодії психологічної служби з педагогічною та батьківською громадою в процесі психолого-педагогічного супроводу дитини з ППР.

Складає пам'ятки щодо використання в роботі із збудливими дітьми системи завдань, але не завдань прямих: завдань-вимог, а непрямих, таких, як: вимога-похвала, вимога-прохання.

Між секторна взаємодія психологічної служби з педагогічною та батьківською громадами в практиці роботи дошкільного закладу

В роботі з *логопедом* корекція емоційної сфери поєднується з формуванням лексичних навичок в організації комунікативної діяльності – спілкування з однолітками та дорослими, спілкування дітей у колективі, підгрупі. Практичний психолог надає рекомендації щодо активізації та збагачення словника емоційної лексики, засвоєння словесних визначень, закріпленні мимічних, пантомімних та жестових навичок, тренування у вербалізації почуттів.

Дошкільник з ППР та порушенням мови потребує допомоги при створенні висловлювань і шукає їх, а психолог бере на себе відповідальність за надання мовленнєво-мовної допомоги і надає її. Але це відбувається за умов, що дитину визнають, поважають і люблять, виявляють повагу до її унікальної мовленнєво-мовної природи, розглядають як неповторність і цілісність, відверто взаємодіють з нею, безпосередньо переймаючись її комунікативним розвитком. Але, хочу звернути вашу увагу на те, що робота психолога стосовно розвитку і вдосконалення зв'язного мовлення починається з того моменту, в якому дитина знаходиться зараз, і здійснюється безпосередньо з її емоціями, почуттями, а не мовленнєво-діяльними проблемами, симптомами, або причинами, що викликали їх. При підборі ігор, вправ тощо, я керувалася принципом комплексного досягнення цілей, тобто окремо взята вправа, гра, відразу три-п'ять емоційних завдань і два-три мовних та пізнавальної сфери, тонкої і загальної моторики. Враховуючи рекомендації психолога стосовно характеристики короткочасної пам'яті дитини з ППР, **дефектолог** відпрацьовує систему роботи: звертає увагу на зоровий чи слуховий тип пам'яті, використовує багаторазовий повтор матеріалу з поділом його на нескладну інформацію, визначає раціональний об'єм матеріалу для запам'ятовування та поступового ускладнення, сприяє забезпеченню емоційного багатства інформації, яка передається для стимуляції резерву пам'яті.

Якщо опиратись на окремі лексичні, тематичні теми, то можна досягти кращих результатів в спільній паралельній корекції емоційної сфери, мовлення та інтелектуального потенціалу дитини з ППР. Відомо, що дитина краще виконує знайоме йому з попереднього досвіду завдання. Це може бути завдання, виконувати яке навчили педагоги, дефектолог чи вихователь. Наприклад, класифікація об'єктів. Якщо завдання за своїм змістом збігається із завданням заняття у психолога, дитина виконує його бездоганно. Підтверджує цю думку те, що аналогічні, але нові за змістом завдання дитина може не виконати, або виконує з допомогою.

Практичні психологи мають право вносити деякі доповнення до корекційних програм.

Якщо дефектолог опрацьовує лексичні теми, то я включаю до заняття розповіді авторських казок.

Після прочитання задаю запитання:

- Які овочі ще були у холодильнику?
- Чому огірок зів'яв?
- Що б ви зробили на місці господині?

Для розвитку слухової пам'яті використовую гру "Ланцюжок слів", де також активізую словниковий запас з лексичної теми "Овочі".

Інша лексична тема "Перелітні птахи". Пропоную дітям відповісти на питання:

- Як би ви почувалися, коли б у вас стріляли з рогатки?
- Що б ви сказали людям, якщо були б пташкою?

Пропоную погратися у гру – вправу "Сердиті зозульки", в якій треную дітей в розвитку комунікативних здібностей та вміню працювати з партнером. Звичайно, ці

доповнення потрібно пов'язати якимось сюжетом з основною темою заняття. Також використовую вправи для розслаблення м'язів мовного апарату та обличчя. В ході занять здійснюю контроль за мовою дітей. Через ігри-драматизації спонукаю дитину до публічного мовлення, заохочую до комунікативної впевненості. Створюючи проблемні мікро ситуації типу "Зберіть розрізну картинку в парі" відповідного лексичного напрямку, надаю дитині досвід мовленнєвого розвитку і корекції емоційно-вольової сфери.

Відомо, що звукові вібрації стимулюють кровообіг, працездатність та зосередженість. Сприймаючи музику, людина виражає своє емоційне "Я". Організуючи процес психолого-педагогічного супроводу розвитку емоційної особистості, потрібно орієнтуватись на створення умов для кооперації всіх суб'єктів навчально-виховного процесу в тому числі і **музичного керівника**. На перший план в побудові взаємодії виходить орієнтація на розвиток у дитини впевненості в собі, самосприйняття, різнопланову підтримку самодостатності, заохочення виявляти і активніше ділитися своїми знаннями, емоційним досвідом. Музкерівник, отримавши від практичного психолога інформацію про основний напрямок психокорекційної роботи та рекомендації щодо особливостей емоційного розвитку хлопчиків і дівчаток, в подальшому опрацьовує стратегію і тактику взаємодії. Включає використання пластичних етюдів, вкраплення елементів психогімнастики для заспокоювання вразливих дітей. Адже, навчившись вільно рухатись, оволодівши своїм тілом, подолавши руховий автоматизм, дитина може позбавитись від агресії, яка накопилась в ній, зняти емоційну напругу. За допомогою гри на музичних інструментах музкерівник створює імітацію сварки, спокійної розмови. Враховуючи рекомендації психолога стосовно індивідуально-типологічних особливостей дитини, знаючи її проблему музкерівник може досягнути бажаних результатів в моделюванні настрою. Підбирає різні музичні твори при перевтомі та нервовому виснаженні, вираженому роздратуванні, байдужості, тривожності, при гнітючому, похмурому настрою тощо. Психолог теж використовує танцювальну терапію і сумісно вирішує програмові завдання музичного керівника при тренуванні в розрізненні емоцій використовує для розпізнавання музику (сумна, весела, зловісна, тривожна, заспокійлива).

Логопед, дефектолог, музичний керівник в основному будують взаємини з дитиною лише на групових або на індивідуальних заняттях, а **вихователь** спілкується з дитиною на протязі свого робочого часу. Завдання вихователя полягає в уважному спостереженні та прислуханні до дитячих запитів, оцінок, суджень, емоційних проявів з метою розкодування потреб, що спонукають дітей до саме такого, а не іншого типу побудови стосунків з дорослими чи дітьми, певного типу малюнку поведінки в життєвих ситуаціях. За умови переформування питання виховання: "Що слід робити з дитиною", на питання "Якими слід бути самим дорослим у побудові рівноправної взаємодії?" – плідним стає активний пошук органічних шляхів пристосування, підлаштовування дорослих до дитини, напрацювання індивідуальних варіацій взаємодії, навчальних програм, що є гнучкими та враховують специфіку "Програми розвитку самих дітей" (Л.С. Виготський). Звичайно, такий шлях не є легким, оскільки потребує розвитку та самовдосконалення педагогів. Але знову ж психолог спонукає, заохочує вихователя до справжнього взаємопорозуміння з конкретним вихованцем. Завдання вихователя в процесі взаємодії з психологом на даному етапі полягає в піднятті активності дитини шляхом створення умов для вивільнення та розвитку почуттів. Вихователь приділяє увагу практиці гуманних стосунків, наполегливій щоденній роботі, спрямованій на перехід отриманих знань у повсякденне користування. Також вправляє дитину у виявах емоцій та вміння контролювати їх в ігрових та життєвих ситуаціях. Психолог надає рекомендації стосовно доцільного застосування елементів психогімнастики, рухливих ігор, спеціально підібраної художньої літератури, де відображені життєві чи казкові ситуації, що викликають різні почуття, та використання з окремими дітьми "казкових персонажів" для активізації внутрішніх ресурсів дитини.

Одним із аспектів алгоритму міжсекторної взаємодії є надання зворотнього зв'язку з усіма учасниками педагогічного процесу.

На етапі психокорекції зворотній зв'язок може проходити в формі запитів, які отримує психолог стосовно тієї чи іншої дитини. На педрадах, спецсемінарах, консилиумах психолог надає і отримує інформацію про висвітлення психолого-педагогічних аспектів навчання і виховання. Також у формі розроблених рекомендацій, пам'яток, консультацій стосовно організації самоосвіти та індивідуальної роботи з дітьми.

В наданні методичної допомоги педагогам щодо підбору психологічної літератури з різних проблем виховання та розвитку дитини з ППР, планування, створення розвивального середовища, визначення модулів до корекційних програм навчально-виховної діяльності дитини, з урахуванням статевих, вікових та інших особливостей, через активні форми навчання учасників педагогічного процесу. Також у формі взаємовідвідувань занять, режимних моментів. Але зважте на те, що психолог не іде з метою контролю, а відвідує заняття лише за сумісною згодою, за запитом адміністрації з метою спостереження за дитиною та відпрацювання чи зміни психологічного механізму допомоги дитині з ППР. Однією з основних ланок зворотнього зв'язку є бінарні заняття.

Визначити шляхи та засоби корекційної роботи з дитиною можливо лише за умови усвідомлення **батьками** прогнозу розвитку дитини та можливостей навчання та виховання на основі виявлених особливостей її розвитку (специфіки пізнавальної, моторної, емоційної, комунікативної, вольової, особистісної сфер, поведінки в цілому). Психолог визначає проблему, планує основні дії в процесі колекційної діяльності, але без взаємодії з батьками робота не буде продуктивною. Ефективна сімейна взаємодія становить цілу систему, побудовану на тісній співпраці психолога і родини, яка базується на вікових особливостях особистості дитини, зважаючи на її індивідуальність. Системний підхід у роботі психолога з батьками охоплює всі напрямки роботи: психологічна просвіта, консультативна, діагностична та корекційна діяльність. Зупинимось на ролі батьків в процесі корекції емоційно-вольової сфери дитини з ППР.

Завдання психолога – допомогти деяким батькам переглянути і переосмислити свої уявлення про виховання, позбутися звичних, але неефективних засобів педагогічного впливу, звільнитись від власних психологічних проблем, які заважають налагодити добрі стосунки з дитиною. Тому спочатку потрібно встановити доброзичливі стосунки, ознайомитись з системою виховання вдома та уявленнями батьків про свою дитину. Здобути довіру батьків допоможуть знання дитини. Обов'язково вони мають бути різноманітними та відтворювати позитивні враження про дитину. Головне, не за яких обставин не оголошувати батькам вердикту. Слід обов'язково заручитися згодою батьків щодо проведення колекційної роботи з їхньою дитиною. Психолог визначає напрямки подальшої роботи з батьками, консультує з питань оптимізації батьківських, подружніх та родинних взаємин, надає допомогу в кращому розумінні вікових та індивідуальних психологічних особливостей дитини з ППР, мотивів, вчинків, установок та ціннісних орієнтацій одне до одного. Допомагає батькам самостійно вирішити проблеми спілкування з дітьми та накопичувати досвід вирішення подібних проблем. Батьки виконують необхідні вимоги вдома, за потребою включаються в активні форми навчання. Психолог основні свої зусилля переключає на корекційну діяльність. Після проведення половини основних корекційних занять бажано організувати бесіду з батьками з метою визначення психологічного клімату в сім'ї та змін, якщо вони є в поведінці дитини. Разом з батьками аналізує перенесення отриманих навичок у реальне життя.

Головне завдання дорослих на цьому етапі – підтримка дитини, її віри та бажання кращих змін. Через один-два місяці після закінчення занять з психологом необхідно провести обстеження дитини, звернути увагу на рівень взаємин з родиною та ровесниками, рівень сформованості емоційно-вольової сфери.

Лише комплексний психолого-педагогічний супровід дитини з ППР допоможе налагодити співпрацю між педагогічною та батьківською громадою. Координація зусиль сім'ї та дошкільного навчального закладу надзвичайно важлива в плані правильної організації взаємин як між дітьми різного віку, між дітьми і дорослими, між педагогами і батьками. Такі стосунки мають будуватися на принципах взаємодопомоги, емоційної

підтримки, співпраці. Саме ці принципи психологічна служба впроваджує у практику роботи. Працюючи над розвитком емоційно-вольової сфери дошкільнят, ми організували педагогічний процес в дошкільному закладі таким чином, що робота з цього питання відбувається не лише на заняттях у практичного психолога, а й протягом усього дня, в процесі різних видів діяльності, з різними учасниками навчально-виховного процесу. Учасники освітнього процесу працюють у взаємодії. Педагоги дотримуються одержаних рекомендацій від психологічної служби стосовно методів та прийомів розвитку емоційно-вольової сфери, виховання, навчання та стилю спілкування з дитиною. А батьки виконують необхідні поради вдома.

Ось чому однією з умов успішного виховання здорової гармонійно – розвиненої інноваційної особистості є тісна міжсекторна взаємодія психологічної служби з педагогічною та батьківською громадою в процесі психолого – педагогічного супроводу дитини з ППР та порушеннями мови.

Оптимальні умови для корекції емоційно-вольової сфери можуть бути створені лише там, де між секторна взаємодія психологічної служби з педагогічною та батьківською громадою виступають як єдине ціле, спільно дбають про кінцевий наслідок своїх зусиль, керуються єдиними критеріями щодо оцінювання інтересів дитини.

Цикл занять «Піскова країна»

*Сметана Ольга Анатоліївна, практичний психолог-методист
комунального комбінованого дошкільного навчального закладу №71
м. Кривого Рогу*

Заняття 1. Подорож до піскової країни.

ПЕДАГОГ: У далекій чарівній країні, за лісами, за полями й сипучими пісками жив собі пісковий Король і, звісно, піскова Королева, а також багато піскових придворних, фей, чарівників і багато-багато інших цікавих героїв. А називається ця чарівна держава Піскова країна.

Ця країна так називається тому, що з усіх боків, від одного обр'ю до іншого, оточують країну піски, і в самій країні усе з піску. Усі мешканці цієї країни були чарівниками, вони вмili не тільки говорити й слухати, але й відчувати настрої і бажання один одного. А ви вже знаєте, діти, що зустрітисся з дивом може тільки та людина, яка прагне до нових знань, любить грати й фантазувати.

Чи хочете ви побувати в цій країні?

Піскова країна знаходиться ось тут, в нашій пісочниці. Перед нами велика піскова пустеля. Поки що тут нема нічого, крім піску. Давайте покладемо свої долоньки на пісок і зробимо відбитки. Ці відбитки будуть перепусткою до чарівної країни. *(Діти виконують запропоноване вихователем).* Дуже добре. А тепер закопайте руки в пісок і відкопайте пальчики один одного. Спробуйте відгадати, із чийми пальчиками ви зустрілися.

А як ви вважаєте, хто може жити в Пісковій країні? *(змii, ящірки, скорпіони, різні жуки, мишки, верблюди... Називаючи «мешканців», педагог доставляє фігурки або картинки із зображенням цих «мешканців» і викладає їх на пісок.)*

Будь-яка істота, що пройде цією пустелею, залишає слiди. Зараз я зроблю відбиток, а ви здогадайтесь чий він. *(Педагог робить відбитки фігурками змii, жука, скорпіона, а діти відгадують. Остання загадка – слiди машини. Педагог звертає увагу дітей на те, що тільки машина з великими колесами здатна перетнути піски.)*

А як ви вважаєте, що може рости в пустелі? *(кактуси)* Давайте помістимо їх у пісочницю. А чому рослинам важко рости на сипучих піщаних пагорбах – барханах? Давайте пограємо в цікаву гру «Хто живе в пустелі?» *(нагадати дітям про те, що в пустелі спекотно, багато піску, мало води, сильний вітер, але всі мешканці пристосувались до цих умов. Потім педагог називає тварин і рослини, які намальовані на картинках, і запитує в*

дітей, чи можуть вони жити в Пісковій країні. Наприклад: верблюд може жити в пустелі, він харчується колючками і може тривалий час обходитись без води; Риба-кит – не може жити в пустелі, тому що там майже немає води.)

Молодці, діти! Погляньте, в Пісковій країні пішов дощик. (з допомогою пульвелізатора змочуємо пісок) Дощик теж залишив на піску свої відбитки. Як ви вважаєте, чи можна з такого піску зробити нірку, щоб сховатися в ній від спеки? (діти висловлюють свої припущення та перевіряють їх на практиці). Оскільки ми з вами перебуваємо в чарівній країні, і то ми можемо змінити пустелю. Давайте спробуємо відшукати воду. Розкопайте пісок так, щоб у ньому могли текти річки. (Діти створюють русла річок) А тепер давайте створимо вируючий потік. У цьому нам допоможе вода з лійки (діти ллють воду у створені русла і стежать за тим, що відбувається).

Педагог. Куди ж поділась вода? Вода сховалась в пісок і затишно влаштувалась між піщинками. Тепер давайте перемішаємо пісок і спробуємо ще раз зробити нірки, але вже з мокрого піску. Як ви думаєте, чи можна зробити з мокрого піску великі гори? Давайте спробуємо. А де будуть печери? Дивіться як перетворюється наша пустеля. Тут вже з'явилися гори й печери, тепер повисаджуємо дерева й квіти. А хто може жити в печерах? (печерні люди, гноми, звірі, чарівні герої). Виберіть кожен по три фігурки, заселимо нашу країну мешканцями. (можна зробити додаткові будови, використовуючи будівельний матеріал, прокласти дороги тощо. Якщо дозволяє час, можна познайомитися з мешканцями Піскової країни й трішки пограти разом)

ПРИМІТКА. Завершується заняття обов'язково обговоренням:

- Яка чудова країна в нас вийшла!
- Що нового ви дізнались сьогодні про Піскову країну?
- Які знання стануть вам у пригоді в майбутніх подорожах?

Коли діти повернуться в групу, бажано попросити їх намалювати Піскову країну; це можна зробити на заняттях або у вільний час після денного сну. Малюнки необхідно розглядати всім разом і підкреслити уважність і пам'ять кожної дитини.

Заняття 2 Піскові дива.

ПЕДАГОГ. Діти сьогодні ми знову вирушаємо подорожувати Пісковою країною і самі будемо робити дива. Для початку доторкнемося долоньками до піску, щоб наповнитися чарівною силою (діти кладуть долоньки на пісок, роблять відбитки - у такий спосіб проводиться ритуал входження до Піскової країни)

Отже, перед нами справжня пустеля, але піски не звичайні, а чарівні. Вони ховають багато цікавих речей, з якими нам ще треба буде познайомитися. Давайте повернемо ці піски до життя і створимо в нашій пустелі річки.

Молодці, діти. А чи знаєте ви, що земля має ще й кам'яний одяг? Там, де цей одяг знаходиться на видноті, дуже багато каменів, і ми з вами бачимо гори. Ось і на нашому березі лежать різні камінці. Чому на цих камінчиках немає гострих кутів? А чи були вони раніше?

Округлі камінчики – з моря, такими їх зробила вода. Вона рухала камені, вони терлися один об одного і об пісок. Гострі кути поступово зникли, і камінчик став округлим. Напевно, багато часу знадобилося воді, щоб досягти такого результату. А ось зовсім інші камінці. Потримайте їх у руках. Що ви відчуваєте? Які вони на дотик? Як ви думаєте, чому вони такі?

Ми з вами перебуваємо в чарівній країні, а тому на кожному кроці можна очікувати на будь-які несподіванки. От і Піскова країна приготувала для нас сюрпризи. Закрийте очі і повільно рахуйте до десяти. (поки діти рахують, педагог розкладає серед каменів силуети тварин і наполовину засипає їх піском)

Зараз грає музика, і ми почнемо рухатися. Як тільки музика змовкне, потрібно завмерти на місці. Той, хто почує своє ім'я, повинен зобразити свій камінчик у русі, оживити його, а всі інші відгадуватимуть, на яку тварину він схожий. Готові? Тоді беріть по диво-

камінчику – і починаємо. *(діти загадують свої загадки, а відгадки у вигляді маленьких фігурок поміщають у пісочницю)*

Подивіться, у нас уже з'явилися перші мешканці. Але є ще камінчики, чії загадки залишилися не розгаданими. Деякі їх частини присипало піском. Вам потрібно відгадати, хто тут ховається. Є одне правило: камінчики не можна розкопувати руками. Отже – у нашій Пісковій країні тепер безліч мешканців – справжній тваринний світ. Всі тварини знаходяться біля річки й дуже розгублені, адже вони не мають домівки. Давайте створимо для них звичайне середовище існування. *(Діти вирішують, де в пісочниці будуть ліс, луки, село. Вони створюють природні куточки й «розсилають» усі групи тварин.)*

ПРИМІТКА Після завершення заняття обов'язково відбувається обговорення:

- Що вам сподобалося в подорожі найбільше?

Педагог. А тепер давайте з'єднаємо наші руки над пісочницею так, щоб вийшла «квітка дружби». Відчуйте тепло ваших рук. Нехай і Піскова країна одержить часточку нашої дружби, щоб усім її мешканцям тут завжди було тепло й затишно.

Заняття 3 Чарівні подарунки.

ПЕДАГОГ. Сьогодні ми гратимемо в Пісковій країні зі своїми долоньками. Покладіть руки на пісок і зробіть відбиток своєї долоньки. Ви пам'ятаєте про те, що це – перепустка до Піскової країни? Що ви відчуваєте? Який пісок на дотик? Давайте зігріємо пісок своїми руками, віддамо йому часточку свого тепла. Перемішуємо руками пісок перетираємо його між долоньками. У кого пісок став вже теплим? Молодці, ви добре потрудилися. А тепер закопаємо долоньки в пісок і познайомимо пальчики один з одним.

Підніміть спочатку вказівні пальчики і поворухіть ними. А тепер поворухіть середніми пальчиками, безіменними *(вправа проводиться з усіма пальчиками окремо, обома руками одночасно, на поверхні піску показувати тільки ті пальчики «імена» яких називають, решта повністю закопані.)*

Зараз ми дістанемо руки й покладемо їх на поверхню піску. Розрівняйте пісок, зробіть його рівним, щоб було добре малювати. Візьміть в руки олівець і обведіть свою ліву долоньку на піску. А тепер, щоб ніякий піщаний буревій не міг зламати наш малюнок, давайте викладемо його квасолинками. *(можна використовувати і інший матеріал: насіння камінці, мушлі тощо)*

На що схожі наші долоньки? А тепер подивіться уважно на свою долоню. Чим вона відрізняється від долоньки на піску? Так, у нас на долонях є багато різних ліній. У деяких людей лінії намальовані так, що навіть нагадують літери. На моїй долоні – літера М. А хто бачить літери на своїх долонях? Легенько обведіть олівцем свої лінії на руці, запам'ятайте як вони проходять, неначе маленькі струмочки кудись біжать. Прислухайтеся до своїх відчуттів, коли олівець торкається руки. А тепер давайте перенесемо малюнок з нашої долоньки на піскову. *(діти, дивлячись на свою долоню, копіюють малюнок з ліній на пісок)*

Діти, на що буде схожа піскова долонька, якщо зараз її домалювати? *(варіанти можуть бути різними: павич, птах, квіти, сонечко тощо)*

У нас вийшла чудова робота. Ми прийшли на гостину до мешканців Піскової країни. Давайте подаруємо їм свої малюнки й часточку нашої дружби. А що роблять люди, коли дарують подарунки? Правильно, вони бажають чого-небудь гарного. *(Діти по черзі висловлюють свої побажання мешканцям Піскової країни)*

Заняття 4 Змагання художників.

ПЕДАГОГ. Сьогодні ми познайомимось ще з однією чудовою, можна навіть сказати – чарівною властивістю піску. Я вам розповім про піскові пляжі. Чи знаєте ви з чого складається пісок? Правильно, з маленьких-маленьких часточок – піщинок. А звідки беруться ці часточки? Це маленькі шматочки різних гірських порід, які Вітер і Вода переносять з одного місця на інше.

Одного разу на чудовому пляжі в Пісковій країні Вітер і Вода сперечалися, хто з них кращий художник, хто намалює найкрасивішу картину. Усім зрозуміло, що малювали вони найзвичайнішими піщинками, яких на пляжі буває незлічена безліч. Звідки тільки не брали свої фарби художники!

Вода приносила із дна морського крихітні часточки черепашок, водоростей, подрібнені корали, додавала морської піни, накочуючи її на берег, створювала різнобарвні звилісті візерунки. Вітер, не бажаючи поступатися в першості, приносив різнокольорові піщинки зі всіх куточків землі й насипав їх невеликими гірками, створюючи різнобарвні горбочки. *(педагог різнобарвним піском зображує дії Води і Вітру. В результаті виходить різнокольоровий візерунок)*. Ось виглянуло Сонечко, воно побачило, як змагаються Вода і Вітер і вирішило їм допомогти. Посвітило Сонечко своїми промінчиками на пляж, заграли піщинки різними фарбами, усіма кольорами Веселки. А які у Веселки кольори, хто може назвати?

Прийшли на пляж мешканці Піскової країни, побачили цю красу і вирішили теж допомогти художникам. І почали вони всі разом викладати візерунки на піску. Морська хвиля приносила їм різні прикраси: то зелені водорості, то черепашки, то камінчики. Які чудові картини в них вийшли!

Діти, сьогодні в нас є кольоровий пісок з казкового пляжу, і ми теж спробуємо намалювати свої картини на піску. А допоможе нам у цьому різноманітний природний матеріал. *(діти малюють кольорові картини, після завершення роботи дають їм назви)* Ось і ми змогли створити такі чудові картини. Давайте подякуємо одне одному за роботу. Спасибі всім!

Заняття 5. Пісковий годинник

ПЕДАГОГ. Діти, чи пам'ятаєте ви, як ми вимірювали час? Чарівний пісок може зберігати й вимірювати час. У Пісковій країні час вимірюють пісковими годинниками. Давайте наберемо в одну руку пісок і повільно пересипатимемо його на долоньку іншої руки. Пересипаємо дуже акуратно, щоб не просипати дорогоцінні піщинки. Відчуваємо, як рухається час. Нарешті, увесь пісок пересипався. Тепер акуратно стискаємо долоньку з піском і пересипаємо його в порожню долоньку. У нас вийшов пісковий годинник.

Так рухається час і в Пісковій країні. Сьогодні Піскова країна потребує нашої допомоги. Страшний Чаклун налив води в піскові годинники, і час в Пісковій країні зупинився. Він просто застиг, як і все навколо, немовби на фотографії. Що ж ми можемо зробити, щоб пісок у годинниках знову став сипучим і життя країни відновилося? Звісно, нам потрібно Сонце. Ставши промінчиками Сонця, ми можемо зігріти пісок, час зрушить з місця, і ми зможемо оживити фотографію Піскової країни. *(діти створюють із піску об'ємний круг – Сонечко, і кожна дитина-«промінчик», малюючи його на піску, висловлює Пісковій країні своє побажання)*. Подивіться, а ось і фотографія, яку слід оживити.

(Педагог показує фотографію-схему, де зображені будиночки і позначені стежки до них. На шляху до кожного будиночка стоїть певний орієнтир. Це може бути дерево, куцик, камінь тощо. Діти, дивлячись на схему переносять її на пісок. Для того щоб краще було видно стежки на піску, їх можна виділити з допомогою квасолін) Отже, справу зроблено, нам вдалося розсіяти чари злого Чаклуна. Життя знову відродилося! Але чомусь нікого немає на вулицях. Напевно, мешканці ще нічого не знають про нас і усе ще бояться злого Чаклуна. Давайте обійдемо всіх і познайомимось з ними ближче. А от і картки-путівники. *(кожна дитина по черзі бере картку з позначеним на ній маршрутом. Наприкінці маршруту стоїть будиночок, біля якого перебуватимуть і його мешканці. Тут відбувається знайомство з мешканцями Піскової країни.)*

Наші нові друзі дуже раді знайомству і хочуть з нами пограти. Сподіваюся, ви всіх добре запам'ятали. Тепер хтось із них заховається, а ви відгадавши знайдете його. *(спочатку іграшку закопує в пісок педагог, поступово роль ведучого переходить до дітей. Коли діти*

визначать персонажа, який зник, вони повинні знайти те місце, де він ховається. Ведучий може підказувати, використовуючи слова «гаряче» - «холодно»

Молодці, діти, ви сьогодні потрудилися як справжні добрі чарівники. Піскова країна вам дуже вдячна і дарує вам ось цей камінь, що допомагає виконувати бажання. Нехай кожен з вас візьме його в руки й тихенько загадає бажання. Я думаю, рано чи пізно ваше бажання збудеться.

Заняття 6 Квіткова галявина.

ПЕДАГОГ. Діти, хто з вас пам'ятає як нам потрапити до Піскової країни? Правильно, прикладіть долоньки до піску, відчуйте чарівну силу. Сьогодні ми прикрашатимемо Піскову країну. Яка найкраща краса у вулиць та скверів? Правильно, різнобарвні клумби. Як ви гадаєте, що нам для цього знадобиться? А тепер давайте подивимось, що приготувала для нас піскова Королева. Це «чарівна скринька». Тут знаходяться необхідні нам предмети, які саме, ви відгадаєте самостійно на дотик. Будьте уважними: нам потрібно відгадати всі предмети, які там лежать, - тільки тоді вони набудуть чарівної сили. Отже, у нас є квіти, аркуш паперу, кольорові мотузки. *(в пісочниці намальовано квадрат, розбитий на шістнадцять клітин)* А ось і клумба, яку ми повинні оживити. Давайте додамо яскравих фарб з допомогою різнокольорових мотузочків, зробимо всі намальовані лінії кольоровими. А тепер ми будемо одну за одною заповнювати порожні клітини квітами. Яка чудова клумба у нас вийшла. Квітів багато і всі потребують догляду.

ЗАВДАННЯ: треба полити клумбу праворуч від мене, а тепер полийте вниз, тепер ліворуч від мене.

Заняття 7 Улюблені ігри.

ПЕДАГОГ. Сьогодні піскова королева запрошує нас пограти в її улюблені ігри. *(в пісочниці малюємо ігрове поле – квадрат, розділений на дев'ять клітин)* У нас буде дві команди: команда піскового Короля і команда піскової Королеви. Кожна команда робитиме хід і кластиме в порожню клітину скляну кульку або кубик. Яка команда зможе першою викласти три фігурки підряд, та й виграє *(модифікація гри «хрестики-нулики».* *Ускладнення: ігрове поле із 16 клітин; потрібно закрити чотири клітини по горизонталі; по вертикалі; по діагоналі)*

Молодці, діти, а тепер наступна гра. Кожен з вас одержить картку-загадку, на якій зображені крапки в різних клітинах квадрата. Вам потрібно викласти таку саму комбінацію зі скляних кульок. За виконане завдання ви отримаєте частину карти. Піскова Королева підготувала сюрприз і заховала його в пісочниці. Для того щоб його знайти, вам знадобляться всі частини карти. *(діти виконують завдання, складають карту, знаходять сюрприз)* Давайте подякуємо пісковій Королеві за подарунок і побажаємо чогось приємного.

Запропоновані заняття, звичайно, є орієнтовними, їх можна змінювати, продовжувати, повторювати. Необхідно при цьому дотримуватись наступних правил:

- ⚡ Заняття приносять радість дітям, тому участь у грі є добровільною;
- ⚡ Заняття починаються з одного й того ж ритуалу – входження до Піскової країни;
- ⚡ Усі заняття побудовані за принципом «від простого до складного». Якщо дитина не може виконати завдання, їй необхідно допомогти від імені чарівного героя й закріпити успіх, тільки після цього можна переходити до більш складного завдання;
- ⚡ Наприкінці заняття слід обов'язково подякувати всім – і дітям, і мешканцям чарівної країни, кожному окремо.

Кожне заняття це спільна творчість вихователя і дітей. Теплої пори року діти багато часу проводять в пісочниці, тому дуже радіють диву.

Розвиток тактильно-кінестетичної чутливості, дрібної моторики та творчої уяви у дітей шляхом піскових ігор-вправ

*Ченторог Надія Василівна, практичний психолог-методист
спеціального навчально-виховного комплексу
«Дитячий садок – початкова школа» № 291 м.Кривого Рогу*

Можливості піскової ігротерапії

Більшість спеціалістів, що працюють з дітьми: медики, психологи, педагоги відмічають, що традиційні методи психолого-педагогічного впливу на дитину в багатьох випадках не приносять стійкого результату. Спеціалісти відмічають, що затруднення в навчанні, спілкуванні, адаптації, різні варіанти дезадаптаційної поведінки частіше спостерігаються у дітей з порушенням раннього, в тому числі внутрішньоутробного розвитку (несприятливе протікання вагітності, пологів, важкі захворювання до року). Звідси логічно зробити висновок, що корекційний вплив слід первинно спрямовувати не на розвиток вищих психічних функцій, а на базальний сенсомоторний рівень, тобто на розвиток дефіцитарних функцій, немовби «загублених» дитиною на етапах раннього онтогенезу. Тому корекційний процес повинен бути націлений на рівні, які передують несформованим або порушеним.

Виходячи з цього і виникла потреба у створенні і використанні комплексу ігор-вправ з сенсомоторної корекції у роботі з дітьми з особливими потребами, які відвідують наш спеціальний навчально-виховний заклад. Тут в пригоді і став пісок. Спілкування з ним дає можливість людині пережити незвичайну гаму почуттів: від самотності до усвідомлення власної великої сили.

У чому ж полягає особливе зачарування, магія піску? Зустрічаючись з ним, людина зустрічається з **Нескінченністю**, опиняється, за влучним висловом Фелікса Кривіна, **«наодинці зі Всесвітом»**. І кожний, свідомо чи несвідомо, намагається досягнути Таємниці. І вона відкривається, коли у дорослого з'являється **ДОВІРА** до цієї простої дитячої гри з піском.

Піскова ігротерапія є ефективним засобом для сенсомоторного і загального розвитку дітей, особливо для дітей з ЗНМ (загальним недорозвитком мови). Багаторічні спостереження показали, що гра з піском позитивно впливає на емоційне самопочуття дітей і дорослих, а також є чудовим засобом для розвитку і саморозвитку дитини.

Ігри з піском - одна з форм природної діяльності дитини, тому ми можемо і повинні використовувати їх з розвивальною, навчальною і корекційною метою. Піскова ігротерапія ціннісна і тим, що тут для дитини створюється стимульне середовище, в якому вона відчуває себе комфортно і захищено, саме тут, в пісочниці, діти розкриваються, проявляють свою творчу активність.

Піскову ігротерапію використовують в корекційно-розвивальній роботі з усіх видів діяльності. При проведенні ігор з піском слід не забувати **головне правило** – максимально стимулювати фантазію і творчий підхід, повністю виключивши негативну оцінку дій і результатів дитини; постійно орієнтуючись на потенційний ресурс дитини.

Ігровий практикум.

Всі наведені нижче ігри-вправи можна використовувати як для роботи індивідуальної, так і для розвивальної з підгрупою дітей. В процесі використання обов'язкових вправ можна робити п'ятихвилинки вільної гри-відпочинку в піску.

Ігри-відпочинок

Вправа «Здрасстуй, пісок!». Мета: зниження психофізичної напруги. Ведучий від імені будь-якого казкового чарівника пропонує по-різному «привітатися з піском», тобто різними засобами доторкнутися до нього. Дитина:

~ торкається піску по черзі пальцем однієї, потім іншої руки, потім всіма пальцями одночасно;

~ легко (з напругою) стискає кулачки з піском, потім повільно висипає його до пісочниці;

~ доторкається до піску всією долонькою – внутрішньою, потім зовнішньою стороною;

~ перетирає пісок між пальцями, долонями.

В останньому випадку можна захвати в піску маленьку плоску іграшку: «з тобою захотів привітатися один із мешканців Піскової країни...».

Старші діти розповідають і порівнюють свої сприйняття: «тепло – холодно», «приємно – неприємно», «колюче – гладеньке», і т.ін.

Вправа «Пісковий дощик». Мета: регуляція м'язової напруги, розслаблення. «Спробуйте створити пісковий дощик і вітер. Дивіться, як це відбувається». Дитина повільно, а потім швидко висипає пісок з свого кулачка в пісочницю, на долоньку дорослого, на свою долоньку.

Вправа «Незвичайні сліди». Мета: розвиток тактильної чутливості, творчої уяви. «Йдуть ведмежата» - дитина кулачками і долонями з силою натискає на пісок.

Вправа «Стрибають зайці». Кінчиками пальців дитина стукає по поверхні піску, рухаючись в різних напрямках.

Вправа «Повзуть змійки». Дитина розслабленими (напруженими) пальцями рук робить поверхню піску хвилястою (в різних напрямках).

Вправа «Крокозябла». Діти залишають на піску різноманітні сліди, придумують назви для фантастичної тварини, яка лишила такі сліди.

Ігри та вправи, направлені на корекцію і розвиток сенсорно-перцептивної сфери

I етап – без використання піску

Вправи для розвитку тактильної чутливості і складнокоординованих рухів пальців та кістей рук

1. Розпізнавання предмета, наповнювача, букви, цифри навпомацки почергово правою і лівою рукою.

2. Розпізнавання фігур, цифр, букв, що «написані» на правій і лівій руці.

3. Ліпка з пластиліну геометричних фігур, букв, цифр. Ускладнення: ліпка не лише печатних, але й прописних букв. Потім розпізнавання виліплених букв із заплющеними очима.

4. «Оживаючі значки». Дітям пропонується табличка із зображенням різних предметів (наприклад – телефон, піднята вгору рука, паркан і т.ін.). Треба «оживити» значки так, щоб їх відчутти пальцями («Я бачу і відчуваю...»).

5. Гра «Пальчики». Матеріал: набір паличок (до 10-и) однакової товщини (до 5 мм) та довжини (10-15 см) розсипають на столі. Дитина по черзі вибирає їх так, щоб не зрушити з місця ті, що лежать поряд.

Вправи на розвиток загальної моторики, формування сенсомоторних взаємодій, відчуття меж свого тіла та його положення в просторі

1. «Колобок». З положення лежачи на спині, підтягнути коліна до грудей, охопивши їх руками, голову підтягнути до колін. В такому положенні робити переكاتи по декілька разів спочатку в одну, потім в іншу сторону.

2. Малювання на дошці, листі паперу одночасно двома руками. Спочатку – прямі лінії, потім різні круги, трикутники, прямокутники.

3. В.п. – сидячи на колінах. Руки лежать на колінах. Одна рука стискається в кулак, великий палець зовні. Розмикається. Стискається, великий палець ховається в кулаці. Розмикається. Інша рука при цьому нерухома. Міняємо руки. Т е ж саме двома руками разом. Потім зміщуємо фази рухів (одна рука стискається, інша одночасно розмикається).

4. В.п. – сидячи на колінах, руки лежать на колінах. Почергово кожною рукою виконуються рухи: кулак – ребро – долоня.

5. В.п. – лежачи на спині, ноги разом, прямі руки витягнуті над головою. Права рука і права нога згинаються, лікоть торкається коліна. Повертаємось у В.п. Те ж повторюємо

лівою рукою і лівою ногою. Потім вправа робиться зустрічно лівою ногою і правою рукою і навпаки.

6. З положення лежачи на животі зображуємо гусеницю: руки зігнуті в ліктях, долоні впираються в підлогу на рівні плечей; випрямляючи руки, опускаємось на підлогу, потім згинаємо руки, піднімаємо таз і підтягуємо коліна до ліктів.

7. Повзання на спині без допомоги рук і ніг. «Черв'ячок».

8. «Слоненя». Дитина стає на чотири кінцівки так, щоб вага була розподілена порівну між руками і ногами. Одночасні кроки правою стороною, потім лівою. На наступному етапі ноги йдуть паралельно, а руки навхрест. Потім руки паралельно, ноги навхрест.

9. «Крок на місці». Дитина крокує на місці, високо піднімаючи коліна. Руки висять вздовж тіла.

10. «Доріжка». На землі проводять різні за формою лінії – це доріжки. Діти бігають по них, роблять повороти, зберігаючи при цьому рівновагу. Бігати треба точно наступаючи на лінію. Довжина доріжки не менше 3 метрів. Якщо завдання виконано вірно, дитина піднімає вгору прапорець.

Вправи для розвитку просторових уявлень

1. «Крапка, крапка». Дитині демонструється паличка довжиною 30-40см, яка кладеться на видному місці. Посередині дошки ставиться крапка. Діти по черзі проставляють біля цієї крапки свої крапки на відстані, що дорівнює величині показаної їм палички; щоб не забути, ким поставлена крапка, поряд з нею можна ставити умовний знак або початкову букву імені.

2. Ігри на повітрі. Діти виділяють відстань в метрах або кроках до якого-небудь предмета (дерево, стовп, куш). Потім йдуть до наміченого предмета, виміряючи відстань до нього кроками або відміряною мотузкою і виділяють того, хто зумів точніше всіх її визначити.

3. Графічні диктанти на листочках в клітинку.

4. Копіювання фігур різного ступеню складності.

5. «Подорож по місту». Після пригадування: де були, які назви мають ті чи інші установи міста, вулиці, які є транспортні засоби, дітям пропонується скласти маршрут окремих частин, які найбільше знайомі.

II етап – з використанням піску та води

Ускладнення вправ полягає тепер в тому, що розпізнавати предмет, букву чи цифру тепер слід, заховавши спочатку все в пісок. Діяти слід також почергово правою і лівою рукою. Ліплення геометричних фігур, букв, цифр на цьому етапі слід здійснювати за допомогою мокрого піску.

Гра «Акваріум». Для гри потрібна миска з водою та гудзики. Скажіть дитині: «На рибалці ми з тобою спіймали дві рибки. Принесли їх додому. У нас в акваріумі (покажіть миску з водою), там вже живуть три «рибки» (покладіть в миску з водою три гудзики). Ти добре запам'ятав наш улов? Зараз ми опустимо наших «рибок» в акваріум, заплющимо очі. Чи зумієш ти, опустивши руку в акваріум, впізнати свою рибку? А мою? А якби в нашому акваріумі було більше риб?...» Коментар: особливістю таких ігор є взаємодія з водою. Це з однієї сторони, дозволяє зняти напругу, з іншої сторони, збагачує арсенал тактильно-кінестетичної чутливості дитини.

Дидактичні ігри-вправи

Вправа «Витинанки на піску». Мета: закріплення знань про сенсорні еталони, встановлення закономірностей. Дорослий пальцем, ребром долоні, пензликом в верхній частині пісочниці малює різні геометричні фігури (у відповідності з віковими нормами засвоєння), прості (складні) візерунки (прямі і хвилясті доріжки, парканчики, драбинки...). Дитина повинна намалювати такий самий візерунок внизу на піску, або продовжити візерунок дорослого. Варіант: дорослий малює на дошці, дає усну вказівку намалювати на піску певний візерунок. Ті ж візерунки на піску виготовляються в заданій послідовності предметів, наприклад, камінців, жолудів, великих гудзиків та т.ін.

Дидактична гра (фрагмент корекційного заняття)

«В небі над полями райдуга-дуга». Мета: вправлення дітей в створенні системи кольорів, з послідовним розташуванням їх в спектрі, включаючи новий – голубий колір. Розвиток творчої уяви, навичок мовленнєвого спілкування. На початку гри запитати у дітей, кому з них пощастило бачити райдугу (ще її називають веселкою) після дощу, які кольори в ній були. Вислухавши відповіді дітей, пропоную послухати вірш Л.Кондрацької «Веселка».

<p>У веселки – веселинки Запитала Василюк Чарівна небесна Квітко, Звідки силу ти черпаєш? Де ти кольори збираєш? Може у високих горах?</p> <p>Чи в долині – скатертині? А можливо, в неба сині? Розкажи, бо хочу знати, Щоб тих фарб собі набрати!</p> <p>Засміялася веселка, Бо завжди вона весела: -Добре, дівчинко, скажу, Таємниць я не держу.</p> <p>Ніжні маки у пшениці, В лісі запашні суниці Фарб червоних назбирали І мені подарували.</p> <p>Де взяла жовтогарячий? На город іди – побачиш.</p>	<p>Там дівчиця – морковиця, Що сховалася в темниці, Пензлик чарівний взяла І по небу провела,</p> <p>А вродливі нагідки Помагали залюбки.</p> <p>Жовтий – соняхи дали, Що у полі зацвіли.</p> <p>А зелений, а зелений Звідусіль прийшов до мене: Із стежинки у садочку, З поля, луку та лісочку – Із усіх земних просторів, Що злились в зелене море.</p> <p>Дарували небеса Голубий. Озер краса Теж влила своє відерце. Й незабудки – пам'ять серця Пензликом попрацювали – Так я голубий придбала.</p>	<p>У житах волошки сині Додали до мене сині.</p> <p>Фіолетовий, останній, Плив до мене на світанні Від фіалок та бузку, Від медуниці у гайку.</p> <p>Ось тому така вродлива Розквітаю всім на диво</p> <p>А чому весела я? Вдача вже така моя Лиш з'являюся я де, Дощик більше не іде.</p> <p>На барвистому місточку Сушать небеса сорочку.</p> <p>Засміялась Василюк До веселки – веселинки: Я – дружитиму з тобою, Із хорошою такою!</p>
--	--	--

По закінченні читання вірша пропоную дітям розташуватися біля різнокольорової круглої пісочниці і визначити, якого кольору не вистачає серед бортиків (відсутній голубий).

Звертаю увагу на те, що наша пісочниця створена з кольорових вставок – бортиків (діти рахують їх кількість – шість), а один – голубий колір не помістився і для того, щоб він не сумував без братів – кольорів, ми створимо для нього казки.

Пропоную кожній дитині вибрати по 3 іграшки того ж кольору, що й борттик, біля якого стоїть кожен з них і створити власні піскові історії – подарунки для голубого кольору. Історію з використанням голубих іграшок складає для дітей дорослий. Прослухавши з дітьми всі придумані історії – казки, звертаю увагу дітей на те, що тепер всі знають, що у веселковому барвистому містку сім кольорів.

- Як ви гадаєте, чому люди називають цю різноколірну дугу «райдуга», «веселка»?

А ще не дивуйтеся, якщо хтось із старших порадить вам побігти назустріч веселці. В Україні здавна існувала прикмета: хто дожене веселку або пройде під нею – буде щасливий. Звичайно ж, наші прадідусі й прабабусі теж розуміли, що це яскраве диво, як і сонце, не доженеш. Але прагнення наблизитися до такої краси сповнювало людей відчуттям радості й щастя.

Малюнок – медитація «Життя лісу». Пропоную дітям уявити себе у ранковому лісі: зійшло сонечко, прокидаються мешканці лісу, усміхаються сонечку, починають свою мандрівку серед дерев і травички. Діти почергово входять в образи сонечка, дерев, квітів, трави, лісових мешканців і відтворюють на піску за допомогою пальчикових малюнків уявні малюнки, діляться з друзями тим, що вийшло.

Подібним чином пропоную в ході інших занять передавати власні емоції на пісковому полі (дарування радості дорослим, друзям).

Релаксивне малювання «Уявіть собі...». Всі ви добре знаєте, якого кольору трава, небо, місяць. Всі ці та багато інших кольорів вам добре відомі. А ось якого кольору доброта?

Уявіть, і ви побачите незвичайні кольори і фарби, нікому поки ще не відомі. Спробуйте створити на піску свою власну картину (можна використовувати різний допоміжний матеріал – іграшки, квіти, інші дари природи). Після створення картин діти діляться враженнями. А тепер уявіть якого кольору сміх? Опишіть його за допомогою слів і подаруйте власну усмішку тому, хто стоїть поруч.

Гра-вправа «Ми створюємо світ». Мета: розвиток і розширення уявлень дитини про оточуючий її світ живої і неживої природи. Дорослий показує засоби побудови в пісочниці різноманітних живих і неживих співтовариств – місто, село, ліс, озеро, ріка, острів, а потім стимулює дитину в ігровій формі будувати самостійно та за інструкцією різноманітні природні та побудовані руками співтовариства (тема будівель може відповідати лексичній темі, за якою працюють в групі з вчителем-логопедом або дефектологом чи вихователем).

Ідентично до цього ігрового заняття організують і подібні, на будь-які лексичні теми.

Психологічний супровід адаптаційного періоду учнів

*Філіпенко Оксана Анатоліївна, практичний психолог-методист
середньої загальноосвітньої школи № 15, керівник методичного об'єднання
практичних психологів м. Павлограда*

Психологічний супровід адаптаційного періоду учнів середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів

Мета роботи психолога: створення соціально-психологічних умов для успішного навчання та психологічного розвитку учнів у період адаптації до ситуації шкільного навчання.

Завдання:

1. Вивчення готовності учнів до навчання в нових умовах, відстеження психолого-педагогічного статусу та динаміки їх психічного розвитку в праці та навчанні з використанням діагностичних мінімумів.
2. Розробка та впровадження профілактичних програм і циклу занять для учнів 1, 4, 5, 10 класів з метою створення соціально-психологічних умов для успішної адаптації до нових умов навчання.
3. Впровадження індивідуальних та групових корекційних занять з метою надання допомоги школярам, які мають труднощі в адаптації.
4. Сприяння професійному та особистісному самовизначенню старшокласників з метою формування соціальної адаптації.
5. Формування позитивних дитячо-батьківських відносин та співволодіючої поведінки батьків.
6. Сприяння залученню ресурсу сім'ї, дитини, учнівського та вчительського колективів для пом'якшення стресового навантаження, викликаного умовами адаптаційного періоду.
7. Сприяння узгодженню педагогічних вимог: підходів батьків, класного керівника та вчителів-предметників.

Основні напрямки роботи:

1. Корекційно-відновлювальна та розвивальна робота.
2. Просвітницька робота з батьками та педагогами.
3. Діагностика рівня та змісту шкільної адаптації.
4. Консультативна робота з учасниками педагогічного процесу.

Психологічний супровід адаптаційного періоду десятикласників

Десятий клас – це перехід на новий етап вікового розвитку, нову ступінь навчання. Учні зустрічаються з новим рівнем вимог, ускладненням шкільної програми, зміною системи контролю та оцінювання знань, необхідністю адаптуватися до нового колективу, через що потребують психологічної допомоги.

У вересні місяці з десятикласниками проводяться профілактичні заняття на тему «Я – десятикласник», мета яких - створення доброзичливої атмосфери в класі, формування колективістських взаємин, мотивації досягнення, ефективних стратегій керування часом; розвиток позитивного мислення. У жовтні місяці проводиться діагностичний мінімум з метою виявлення соціально-психологічного статусу учнів. Використані діагностичні методики: «Шкала особистісної тривожності» для учнів 13 – 16 років (Прихожан), методика «Незакінчені речення» (С.І.Подмазін), методика Будассі, «Соціометрія», методика «Діагностика структури навчальної мотивації». Вчителі заповнюють «Схему-характеристику класу». За результатами діагностики учні з проявами шкільної дезадаптації отримують психологічну допомогу у вигляді консультацій та розвивально-корекційних занять. З метою формування професійного самовизначення учням надаються профконсультації.

Вчителі, які працюють у паралелі 10-х класів, беруть участь у психолого-педагогічному семінарі, присвяченому проблемам адаптаційного періоду десятикласника. Таблиця результатів діагностики учнів 10-х класів використовується на психолого-педагогічному консиліумі, який відбувається у жовтні місяці та присвячений рішенню існуючих проблем у навчанні та вихованні десятикласників. Педагоги школи отримують психологічні консультації в залежності від потреби.

Протягом навчального року батькам надається психологічна допомога у вигляді індивідуальних консультацій. У листопаді проводяться батьківські збори присвячені формуванню конструктивної батьківської позиції по відношенню до дитини.

Нижче наведено алгоритм діяльності психолога під час здійснення психологічного супроводу адаптаційного періоду десятикласника.

Учасники пед.процесу	Зміст роботи вересень - листопад
Учні	Профілактичні заняття з метою формування успішної адаптації до навчання у старшій школі.
	Діагностика з метою виявлення соціально-психологічного статусу.
	Заповнення «Карті психологічного супроводу учня».
	Психологічна допомога учням, які мають труднощі під час адаптаційного періоду. Індивідуальні консультації.
Батьки	Тренінгові заняття з метою формування конструктивної батьківської позиції по відношенню до дитини.
	Анкетування батьків з метою виявлення соціально-психологічного статусу учнів.
	Батьківські збори з метою ознайомлення батьків з результатами діагностики учнів, надання рекомендацій.
	Індивідуальні консультації.
Вчителі	Психолого-педагогічний семінар з метою ознайомлення з особливостями адаптаційного періоду та юнацького віку, надання рекомендацій щодо організації роботи з учнями в цей період.
	Анкетування з метою виявлення соціально-психологічного статусу учнів.
	Психолого-педагогічний консиліум з метою узагальнення результатів, планування виправлення існуючих труднощів та проблем.
	Індивідуальні консультації.

Розвивальні заняття для учнів 10 класу

Тема: Моя життєва мета.

Мета: усвідомлення учнями важливості мати життєву мету.

Матеріали: папір для запису, ручки.

1. Вправа «Передай свій настрій жестом».

Учням пропонується передати свій настрій за допомогою мови жестів.

2. Мозковий штурм «Чи потрібна мета в житті?».

Учні відповідають на запитання. Після обмірковування учні висловлюють свою думку з цього питання та аргументують свої відповіді.

3. Анкетування «Моя життєва мета».

Поміркуйте над тим, які життєві завдання для вас важливіші зараз. Необхідно написати перелік найважливіших завдань, які першими спали на думку: абстрактні й

конкретні, легкі і важкі, далекі та близькі. З цього переліку виберіть одну найважливішу мету на цей час.

1. Заплющити очі та уявіть собі цю мету (це може бути все, що завгодно).
2. Не розплющуючи очей, уявіть перед собою довгу пряму та ясну стежку, що веде до вершини гори. На вершині видно образ, який символізує мету.
3. З різних сторін дороги чуються голоси чи звуки істот, що хочуть перешкодити вам дістатися вершини. Вони можуть робити все що завгодно, але не можуть перекрити шляху. Ці істоти символізують різні життєві ситуації, різних людей та інше, що може перешкодити досягти мети.
4. Сприймайте себе як чисту волю та продовжуйте свій шлях. Спробуйте зрозуміти, в чому стратегія кожної істоти. Ви можете навіть с ними поспілкуватися, але потім продовжуйте прямувати до вершини.
5. Досягнувши вершини, побудьте біля образу (вашої мети). Поміркуйте, що для вас ця мета означає і що ви їй можете сказати.
6. Відкрийте очі і напишіть про свою мету й про сили, які заважають її досягти.
7. У наступні дні робіть цю саму вправу для інших ваших завдань.

За бажанням учні діляться написаним та своїми почуттями.

4. Вправа «Передай свій настрій жестом».

Учням пропонується передати свій настрій за допомогою мови жестів (звернути увагу, чи відбулися зміни у настрої протягом заняття, в якому напрямку).

Тема: Мій час.

Мета: формування ефективних стратегій керування часом, розвиток позитивного мислення.

Матеріали: папір для запису, ручки, крейда, ватмани, кольорові олівці та фломастери.

1. Вправа «Передай свій настрій жестом».

Учням пропонується передати свій настрій за допомогою мови жестів.

2. Вправа «Мета».

На дошці крейдою малюється мішень. Учням пропонується саморобним м'ячиком (зім'ятий аркуш паперу) влучити у мішень так, щоб поцілити в «десятку». Після чого аналізується хід ігри.

«Звісно, хтось міг і не потрапити в «десятку». Але чи завжди ми виявляємо активність у досягненні мети?

Коли ми не можемо досягнути мети, то відмовляємося від неї, як від чогось нереального, замість того, щоб проаналізувати причини помилок. Спробуйте поставити собі запитання: чи було сказано, що м'ячик можна кидати, не підводячись із місця, що не можна підходити до дошки, що не дозволяється повторювати кидок? А мета була такою досяжною. І мало казати, що мету треба ставити та досягати її, треба ще й розуміти, для чого ми ставимо собі цю ціль, недостатньо лише мріяти, необхідно шукати шляхи досягнення мети. І ще один висновок: якщо щось із задуманого вами не вдалося, треба вчитися знаходити позитивне в тому, що трапилося».

3. Вправа «Капітал часу».

1) Кожний учень малює коло, яке позначає добу (24 години). В цьому колі, як на діаграмі, потрібно визначити затрати часу на протязі звичайного учбового дня (яку частину доби спиш, яку – навчаєшся, спілкуєшся з друзями, тощо). Отримане коло потрібно співставити зі своєю метою. Відповісти на запитання: «На що не вистачає часу?».

Презентація робіт.

2) Учні діляться на малі підгрупи, кожна з яких складає список справ, які поглинають час (розмови по телефону, телевізор тощо). За допомогою олівців та фломастерів створюються образи та картинки, які фіксуються на ватмані.

Презентація робіт.

4. Вправа «Мій портрет у променях сонця».

Учням пропонується намалювати сонце, в центрі якого написати своє ім'я чи намалювати свій портрет. Потім замість промінчиків написати свої найкращі якості, які можуть допомогти у досягненні мети.

Презентація робіт.

5. Вправа «Передай свій настрій жестом».

Учням пропонується передати свій настрій за допомогою мови жестів (звернути увагу, чи відбулися зміни у настрої протягом заняття, в якому напрямку).

Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів

*Горбань Ніна Олександрівна, практичний психолог-методист Дніпровської середньої загальноосвітньої багатoproфільної школи
Верхньодніпровського району*

В основу змісту профорієнтаційної роботи з учнями покладені такі ключові моменти: необхідність системності та неперервності в профорієнтаційній роботі, врахування вікової динаміки психічного розвитку особистості, врахування основних умов вибору професії, органічне поєднання психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учня і професійного самовизначення.

Системність та неперервність профорієнтаційної роботи.

Цілеспрямована робота з професійної орієнтації є частиною навчально-виховного процесу школи і проводиться від першого до останнього класу. На рівні класу відповідальним за здійснення профорієнтації є класний керівник. Практичний психолог надає консультативну та методичну допомогу щодо добору інформаційного матеріалу, вибору ефективних форм проведення профорієнтаційних заходів, залучає до проведення анкетування учнів та батьків, з метою з'ясування інтересів, здібностей, нахилів, професійних намірів і планів школярів.

Системність і неперервність профорієнтаційної роботи забезпечують і вчителі-предметники, з якими учні постійно контактують під час навчально-виховного процесу. Вчителі-предметники надають профорієнтаційної спрямованості урокам, адже кожний навчальний предмет або факультативний курс має певні можливості для ознайомлення учнів з різними професіями.

Вчителі-предметники сприяють розвитку пізнавальних інтересів учнів; спостерігають за схильностями та здібностями учнів, оскільки саме педагог-предметник має найбільшу можливість упродовж тривалого часу вивчати індивідуальні особливості кожного учня та впливати на формування його світогляду, сприяти його особистісному та професійному самовизначенню. Це відбувається під час уроків, виховних заходів, класних годин тощо.

Для того, щоб підвищити рівень ефективності цієї роботи, педагог повинен знати, на що звертати увагу в роботі з дитиною, ознаки здібностей до певного виду діяльності, обдарованості, тобто сам повинен володіти необхідним обсягом знань для здійснення профорієнтаційної роботи.

На психолого-педагогічних семінарах практичний психолог знайомить педагогів з психологічними аспектами профорієнтаційної роботи. Ось деякі теми, які розглядалися за період 2005–2009 років: «Психологічні особливості професійного самовизначення на кожному віковому етапі розвитку особистості», «Здібності загальні і спеціальні», «Шляхи формування позитивної Я-концепції», « Від чого залежить вибір професії», «Психолого-педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів».

З огляду на важливу роль у професійному самовизначенні учнів їхніх батьків, особливе значення має співпраця в профорієнтаційній роботі школи й сім'ї. Тому школа повинна направляти зусилля батьків на створення умов для розвитку інтересів, схильностей і здібностей їхніх дітей, формування в них обґрунтованих професійних намірів, на участь у

розробці планів реалізації цих намірів. Практичний психолог через систему батьківського всеобучу сприяє озброєнню батьків мінімумом психолого-педагогічних знань і умінь, необхідних для грамотного впливу на професійне самовизначення дитини. Щороку одне засідання батьківського всеобучу присвячується проблемі професійного самовизначення дітей. Тематика батьківського всеобучу розроблена на кожний клас.

Вікова динаміка психічного розвитку особистості та етапи формування професійних намірів.

Профорієнтаційна робота в школі тісно зв'язана з розвитком особистості учнів та їх віковими особливостями.

Формування професійних намірів школярів проходить декілька етапів, які співвідносяться з віковими періодами розвитку. Кожен віковий етап передбачає удосконалення особистості і появу нових психологічних утворень. Тому на різних рівнях розвитку особистості вирішуються різні задачі профорієнтаційної роботи.

Перший етап – початковий (1 – 4 класи) – у цей період молодші школярі уявляють собі, ким вони хочуть бути, незалежно від реальних потреб, здібностей, підготовки. У ході дитячої гри дитина приміряє до себе різні професійні ролі і «програє» окремі елементи пов'язаної з ними поведінки.

У цей період дітям прищеплюється любов до праці і повага до тих, хто трудиться. Під час уроків та позакласних заходів школярі в доступній для них формі дізнаються про різні професії близьких їм людей. На цьому етапі необхідно виявити здібності, нахили, обдарування дитини, що допоможе їй у подальшому вибрати профіль навчання та майбутню професію, стимулювати інтерес до пізнання своєї особистості.

Другий етап – пізнавально-пошуковий (5 – 7 класи) – це період підліткової фантазії, коли молодший підліток бачить себе у мріях представником тієї чи іншої професії, яка його приваблює, керуючись лише власними інтересами. Але саме в цей період можуть виникнути інтереси, які будуть мати вихід на професійну діяльність. Тому молодшим підліткам необхідно надавати можливість спробувати свої сили у різних видах діяльності (гуртки, факультативи, суспільно-корисна праця, художньо-образотворча діяльність тощо). У цей період уже здійснюється систематичне ознайомлення школярів з різними професіями, із змістом того чи іншого виду праці. Розвиваються нахили і здібності учнів, спрямовуються інтереси, формуються ціннісні орієнтації, мотивація самопізнання, рефлексивна самооцінка власного потенціалу, установка на активність у самовизначенні.

Третій етап – базовий (8 – 11 класи). Цей етап ми поділяємо на дві стадії: допрофільна підготовка (8 – 9 класи) і профільне навчання (10 – 11 класи).

Під час допрофільної підготовки відбувається вивчення наукових основ вибору професії, класифікації професій та їхніх вимог до людини, вироблення вміння зіставляти вимоги і власні можливості. Школярі дізнаються про навчальні заклади, в яких навчають обраній професії про її профільні предмети і визначаються з профілем навчання в 10–11 класі. Отже, метою професійної орієнтації на цій стадії професійного самовизначення особистості є створення умов для вибору учнями напряму профільного навчання у старшій школі.

Допрофільна підготовка може здійснюватись через факультативи, предметні гуртки, дослідницьку діяльність, наукові товариства, Малу академію наук тощо.

Доцільним на даному етапі є введення в практику школи еклективних навчальних курсів, які є складовою варіативної частини навчального плану: «Світ професій» (7 клас), «Основи вибору професії» (8 клас), «Людина і професія» (9 клас).

Отже, вибір профілю навчання у старших класах сучасної школи має ґрунтуватися на усвідомленні учнем того, що він у такий спосіб визначає напрям майбутньої трудової діяльності, що є передумовою для обрання як певної професії, так і спеціальності в її межах.

Другою стадією базового етапу є профільне навчання в 10 – 11 класах, яке вважають першим кроком у виборі професії.

В 10 – 11 класах профорієнтаційна робота передбачає вирішення таких завдань:

- поглиблене вивчення предметів, до яких виявляється стійкий інтерес і здібності;

- зосередження уваги на формуванні професійно важливих якостей, необхідних для обраного виду професійної діяльності;
- корекція професійних планів;
- окреслення шляхів для самопідготовки до майбутньої професійної діяльності;
- формування основ для соціально-професійної адаптації старшокласників: світогляду, ціннісних орієнтацій, мотивації досягнення, комунікативних компетентностей.

На цьому етапі в роботу психолога із старшокласниками впроваджуються корекційно-розвивальні програми, які активізують процеси самопізнання, розвитку навичок самоаналізу, планування.

На всіх етапах профорієнтаційної роботи психолог надає консультаційну та методичну допомогу в першу чергу класним керівникам та класоводам початкової ланки.

Основні умови вибору професії.

Можна виділити вісім основних умов, що забезпечують вибір тієї чи іншої професії, і які необхідно враховувати в профорієнтаційній роботі.

По-перше, це позиція членів сім'ї. Безумовно, батьки беруть активну участь у вирішенні питання про майбутнє своєї дитини. Буває, що думка про майбутню професію в юнака й дівчини не збігається з думкою батьків. У цьому випадку батькам необхідно рекомендувати конструктивний діалог, у ході якого будуть вислухані докази обох сторін і знайдений компромісний варіант.

По-друге, це позиція однолітків. Часто дружні зв'язки можуть дуже вплинути на вибір професії. Однак в роботі з підлітками слід наголошувати на тому, що вибір професії «за компанію» вже найближчим часом навчання може обернутися почуттям незадоволеності та розчарування.

По-третє, позиція вчителів, класного керівника. Спостерігаючи за поведінкою, навчальною активністю учня, досвідчений педагог ставить свого роду діагнози щодо інтересів, схильностей, характеру, здібностей, підготовленості учнів.

По-четверте, особисті професійні плани. Професійний план — це уявлення, образ, тому багато особливостей планів і ходу їхньої побудови залежать від складу розуму та характеру, досвіду людини. Плани в різних людей різні не тільки за змістом, але й за іншими якостями. Вони можуть бути незрозумілими, уривчастими або повними, ясними; стійкими або мінливими, реалістичними або фантастичними. Таким чином, це уявлення подумки свого майбутнього юнаком або дівчиною. При складанні особистого професійного плану практичний психолог спрямовує учнів на пошуки відповідей на наступні запитання:

головна мета (що буду робити, яким буду, де буду, чого досягну, мій ідеал життя та творчості);

шляхи та засоби досягнення найближчих життєвих цілей (вивчення літератури, самоосвіта, вступ до певного навчального закладу);

зовнішні умови досягнення цілей (труднощі, можливі перешкоди, можлива протидія тих чи інших людей);

внутрішні умови досягнення цілей (свої можливості: стан здоров'я, здібності до навчання, наполегливість, терпіння, схильності до практичної або теоретичної роботи та інші особисті якості, необхідні для навчання й роботи з даної спеціальності);

запасні варіанти цілей і шляхів їхнього досягнення на випадок виникнення непереборних труднощів у реалізації основних варіантів.

По-п'яте, здібності. Слід пам'ятати, що спеціальні здібності визначають можливості людини для успішного виконання певного виду професійних функцій. Розвиток спеціальних здібностей спирається на відповідні задатки, які являють собою певні вроджені анатомо-фізіологічні особливості нервової системи.

По-шосте, рівень домагань на суспільне визнання. Стійке, властиве певній людині уявлення про те, якого місця серед людей заслуговує сама людина, називають рівнем домагань. Вибираючи професію, підлітки повинні подбати про реалістичність своїх домагань на перший щабель професійної підготовки.

По-сьоме, поінформованість. Припускає знання особливостей обраної професії.

По-восьме, схильності. Інтереси можуть переходити у схильності — прагнення займатися певною діяльністю, бажання до цієї діяльності. Справжня схильність звичайно сполучає у собі стійкий інтерес до тих чи інших явищ дійсності та стійке прагнення самому діяти в цьому напрямку.

Інтерес до якого-небудь предмета або схильність до заняття може бути прямим (безпосереднім) або непрямим (опосередкованим). У випадку прямого інтересу учня приваблює сам предмет або робота. Але нерідко трапляється й так, що прямого інтересу, наприклад, до математики школяр не відчуває, але він цікавиться технікою й розуміє, що без математики в цій галузі нічого зробити не можна. За допомогою зацікавленості технікою в учня виникає інтерес і до занять математикою. Але цей інтерес уже є не прямим, а опосередкованим.

Між інтересами та схильністю багато спільного, але є й розходження. Наприклад, учень може виявляти цікавість до музики: із задоволенням ходити на концерти й слухати музику, вивчати біографії співаків і збирати їхні фотографії. Але сам при цьому не прагне до музичної діяльності й не займається в музичному гуртку.

Проектування особистісного розвитку школяра і професійне самовизначення.

Професійна діяльність школи органічно вплітається в дослідно-експериментальну роботу за темою «Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу» (автор В.О. Киричук), метою якої є створення в загальноосвітніх навчальних закладах на засадах особистісно-розвивального підходу інноваційної системи навчально-виховної роботи, спрямованої на соціалізацію учнів з урахуванням та розвитком потенційних можливостей кожної особистості.

Багаторічний досвід участі в попередньому етапі апробації авторської виховної системи на основі проектування особистісного розвитку учня дає можливість говорити, що дана система дозволяє максимально оптимізувати процес соціалізації особистості, сприяючи цілісному розвитку індивідуальності учня (фізичному, психічному, соціальному і духовному), конструктивно впливаючи на формування його готовності до активного життя як у навчальному закладі, так і поза ним.

Зазначена психолого-педагогічна технологія – це цілісна методична система, що складається з трьох основних частин: діагностичної, інтерпретаційної та корекційної.

Неможливо досягти високих результатів у розвитку особистості учня загальноосвітнього навчального закладу, не володіючи конкретною інформацією про учня. Учитель повинен знати, на якому рівні розвитку знаходиться учень, які особистісні якості вже достатньо сформовані, а, можливо, є такі вади, які заважають конструктивному розвитку особисті. Говорячи словами Софії Русової, дізнатися, «що то є та дитина, задля якої ми мусимо утворити відповідну для її особистості атмосферу, і як до неї ставитися, щоб виховання дало найкращі наслідки». Таку інформацію надає діагностика фізичної, психічної, соціальної та духовної сфер особистості учня, яка проводиться за допомогою комп'ютерної програми «Універсал» і охоплює учнів 2–11 класів та їхніх батьків.

Інтерпретаційний етап дає можливість після аналізу наявних проблем та потенційних можливостей кожного учня визначити шляхи та методи психолого-педагогічного впливу.

На третьому – колекційному етапі проектується зміст корекційно-виховної роботи в класному колективі.

В рамках інноваційної психолого-педагогічної технології в практику школи впроваджена така форма роботи, як корекційно-виховні заняття.

Сприяючи процесу соціалізації та засвоєнню соціальних цінностей, корекційно-виховні заняття забезпечують систематичну цілеспрямовану роботу за такими напрямками:

- ✓ формування навичок, умінь та звичок цивілізованого ефективного спілкування;
- ✓ розвиток умінь конструктивно виявляти свої думки і почуття;
- ✓ формування навичок аналізу своєї поведінки, розвиток рефлексії;

- ✓ формування умінь самостійно вирішувати проблеми, знаходити вихід із конфліктних ситуацій, приймати рішення;
- ✓ сприяння саморозвитку і становленню позитивної «Я - концепції» тощо.

Корекційно-виховна робота на таких заняттях організовується через спілкування. Спілкування – складний багатоплановий процес встановлення та розвитку контактів між людьми, який породжується їх потребами у спільній діяльності та включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання та розуміння іншої людини. Значною мірою саме в процесі спілкування і відбувається становлення особистості. Якщо в шкільні роки учні не привчаться до культури спілкування, то пізніше їм доведеться витратити на це багато часу і сил. На корекційно-виховних заняттях навчання організовується в такій формі, щоб учні «відкривали» себе та інших і через самопізнання вчилися будувати відносини з оточуючими людьми. Здобуті на таких заняттях навички стануть в нагоді кожному учневі і в його майбутній професійній діяльності.

Допомога учням в пізнанні самих себе, своїх здібностей, нахилів, інтересів, розкриття потенційних можливостей кожного учня відбувається при залученні учнів до різноманітних видів діяльності: дозвільно-ігрової, фізично-оздоровчої, художньо-образотворчої, предметно-перетворювальної, навчально-пізнавальної, соціально-комунікативної, громадсько-корисної, громадянсько-патріотичної, духовно-катарсичної. Активна участь учня у тому чи іншому виді діяльності дає можливість розвивати йому свої здібності, які потім можуть стати основою у виборі професійної діяльності. Задача педагогічного колективу допомогти учню визначити, в діяльності якого типу він зміг би досягти найбільшого успіху і задоволення.

Тренінг креативності

Гавриш Світлана Іванівна, практичний психолог-методист Покровської загальноосвітньої середньої школи І-ІІІ ступенів № 1 Покровського району

Важливим завданням сучасної педагогічної науки є виховання особистості з високим адаптивним потенціалом, здатної досить швидко пристосовуватися до нових умов життя, знаходити правильне рішення життєвих проблем, проявляти стресостійкість. Під силу це тільки людині креативній, тобто творчій. Творча особистість – це людина, що володіє всіма рисами особистості, бажанням діяти, володіє системою умінь і навичок, необхідних для творчості.

Можна багато говорити про способи мотивації дітей до творчості, але практика свідчить, що діти із задоволенням роблять те, що в них добре виходить, у чому вони успішні.

Вчителеві залишається тільки придумати інструментарій для творчості, що він може запропонувати дітям, щоб бажання творити стало надійним другом по життю.

Психологічний тренінг, як форма групової роботи, є одним з найбільш ефективних видів психологічного впливу на особистість. Його переваги в тому, що виникає атмосфера психологічної підтримки, захищеності, є можливість навчитися не лише на власному досвіді, а й на досвіді інших через розвиток вміння аналізувати груповий матеріал, через механізми наслідування.

Даний тренінг креативності складений з урахуванням теорії креативності Гілфорда, який вказав на існування двох принципово відмінних типів розумових операцій: конвергенції та дивергенції. Дивергентне мислення – це тип мислення, який відбувається в різних напрямках, припускає варіації шляхів розв'язання проблем. За Д. Гілфрдом, дивергентне мислення є основою креативності. Дж.Гілфорд виділив 4 основні параметри креативності:

Оригінальність

Оригінальність – здатність продумувати незвичайні відповіді.

Семантична гнучкість – здатність демонструвати нове використання об’єкта.

Образна гнучкість – здатність бачити в об’єкті нові ознаки.

Спонтанна гнучкість – здатність видавати різноманітні ідеї в нерегламентованих ситуаціях.

Мета тренінгу: дослідження рівня розвитку творчого мислення учнів, розвивати навички аналізу, фантазувати, уявляти образи; розвивати вміння втілювати свої ідеї в малюнках, віршах, розповідях; розвивати вербальний інтелект; розвивати комунікативно – творчі здібності. Формувати навички групової роботи. Виховувати моральні якості особистості.

Завдання тренінгу:

1. Сприяти формуванню позитивного емоційного клімату в колективі.
2. Сприяти психічному розвитку дітей, стимулювати пробудження пізнавального інтересу та активності учнів.
3. Пізнання себе та інших, усвідомлення дітьми свого творчого потенціалу, формувати бажання бути креативним.
4. Спонукаати до прийняття цінності поглядів інших, навіть якщо вони не збігаються з власними, розвиток толерантності.
5. Формування партнерської позиції у творчій діяльності, спілкуванні, вміння активно слухати.

Принципи роботи в групі під час тренінгу:

1. Принцип „тут і тепер”
2. Принцип активності всіх учасників.
3. Принцип безконфліктності.
4. Принцип відкритості, відвертості, довірливого спілкування.
5. Принцип гармонізації інтелектуальної та емоційної сфери.

Засобами досягнення мети стали такі форми роботи: рольові та творчі ігри, групове обговорення та бесіда, вправи на пізнання своїх творчих можливостей, проєктивні методики малюнкового та вербального типів, метод міні - проєкту, психогімнастика, релаксаційні методи, рефлексія.

Тренінг може бути розширений з урахуванням досвіду, а окремі вправи з успіхом використані на уроках мови, читання, образотворчого мистецтва та трудового навчання.

Загальними ж методами і прийомами розвитку творчих здібностей є:

1. **Стимулювання творчого інтересу.** Передбачає введення цікавих прикладів, дослідів, парадоксальних факторів, розповідей про казкові чи фантастичні передбачення.
2. **Цікаві аналогії** – наприклад, між фізичними явищами, які вивчаються, і природними об’єктами.
3. **Емоційне переживання** – це створення ефекту здивування, захоплення, недовіри, незвичайності наведеного факту, парадоксальність досліду, грандіозність і несподіваність цифрових даних.
4. **Розвивальні ігри**, що моделюють сам творчий процес, сприяють розвитку різних інтелектуальних рис, а саме: уваги, пам’яті, особливо зорової, вміння знаходити закономірності, класифікувати й систематизувати матеріал, вміння знаходити помилки й недоліки; просторове уявлення; здатність передбачати наслідки власних дій.

5. Метод відкриття. Цей метод передбачає створення в процесі навчання ситуації проведення наукового експерименту, науково – дослідної роботи. Він стимулює активну дослідницьку діяльність учнів, підвищує їхню зацікавленість у навчальному процесі, сприяє активності учнів у засвоєнні навчального матеріалу, стимулює їх інтелектуальну діяльність, закріплює впевненість у своїх можливостях, виховує незалежність поглядів.

Наведемо приклад одного заняття.

Заняття 4: „Країна Фантазія”.

Мета: розвиток фантазії, розвиток асоціативного мислення, формування операцій логічного мислення.

Вправа-енергізатор.

Мета: сприяти створенню позитивного емоційного настрою на роботу в групі.

На що схожий твій настрій, якого він кольору.

Вправа „Придумай бажання”.

Пропонується за 10 секунд придумати три бажання, які може виконати уявний чарівник.

Вправа „Вгадай по підказкам”.

Мета: стимулювати розвиток творчого мислення, оригінальність, асоціативність мислення.

Пропонується розказати про предмет, використавши слова, що називають інші предмети.

Розповісти про моркву через слова качка, апельсин, кубик, Снігуронька.

Вправа „Закодууй предмет”.

Називається відомий предмет (явище, істота). Необхідно назвати два інших предмета, в цілому мало схожих на даний, але таких, поєднання ознак яких однозначно б його визначало, тобто закодувати предмет двома іншими.

Наприклад, змія – гірська дорога і шкіряне портмоне (звивистість дороги і особливість поверхні).

Вправа „Фантазери”.

Діти об'єднуються в групи за спонтанним принципом, їм пропонується пофантазувати на деякі теми, потім представити свій проект.

1) Уявіть, що корови мають крила і придумайте: як пасти таких корів; збирати їх для доїння, запобігати зіткненню корів з літаками, як повинна змінитися архітектура, якщо в небі з'являться літаючі корови.

2) Що було б, якби тварини почали розмовляти як люди (позитивні та негативні наслідки).

Вправа–рухавка „Так і ні”.

Діти встають, ведучий зачитує твердження, якщо учень погоджується з ним, то він переходить в один бік, якщо ні – в інший.

Вправа „Добре – погано”.

Після гри утворюються дві команди; їм пропонується проаналізувати явище з двох сторін: „добре – погано”. Наприклад, дощ: погано – розміє землю, холодно, не можна грати на вулиці і т. д.

Добре – дає вологу рослинам, змиває пил з вулиць.

Вправа „Незвичне використання предмета”.

Мета: стимулювати оригінальність, швидкість, гнучкість мислення, сприяти подоланню стереотипного мислення.

Демонструється або називається предмет і пропонується назвати якомога більше способів його використання.

Вправа „Квота творчих ідей”.

Ведучий називає якийсь предмет, наприклад „диван”. Слід придумати, які принципово нові, не властиві йому функції він би міг виконувати, якщо його дещо змінити в конструкції. Наприклад, до дивана додати педалі від велосипеда, вмонтувати будильник тощо.

Вправа „Комплімент самому собі”.

Мета: підвищення самооцінки, сприяти закріпленню впевненості в своїх здібностях, бажанню проявляти, розкривати свій творчий потенціал в процесі навчальної діяльності та поза нею.

Пропонується намалювати чарівну долоньку і на кожному пальчику записати, за що я можу похвалити себе, згадавши свою роботу на протязі всіх занять.

Вправа „Кому й за що”.

Мета: закріпити позитивну самооцінку учасників тренінгу, розширити уяву дітей про власні здібності, сприяти усвідомленню, що кожна людина особлива і гідна поваги та любові.

Діти вручаючи кульку, квітку, листівку комусь з учасників пояснює свій вибір, говорить приємні слова.

Вправа „Коло вражень”.

Мета: завершення тренінгу, отримання зворотного зв'язку.

Всі згадують заняття, діляться своїми враженнями, відповідають на запитання: що сподобалося, що було легко, а що важко.

Домашнє завдання: підготувати розповідь „Світ моїх захоплень”, „Я вмію” (Малюнки, фотографії, вироби, пісні, вірші).

Список використаної літератури:

1. Булка Н.Г. Креативність і соціальна компетентність. // Практична психологія і соціальна робота. - 2001. - № 10.
2. Городнова Н. Тренінг креативності. // Психолог (вкладка).- 2005. - № 42.
3. Гредінарова Є.М. Развитие творческого мышления как условие успешности обучения // Практична психологія та соціальна робота. - 1999. -№ 1.
4. Матюшкин А.М. Загадки одаренности. Проблемы практической деятельности.- М.: Школа- Пресс, 1993.
5. Овчарова Р.Д. Справочная книга школьного психолога. – М.: Педагогика, 1989.
6. Психолог. Тести. Роздатковий матеріал. Виявлення творчих здібностей дітей (Тест П.Торренса) / Упоряд. Т Шаповал, Т Гончаренко. - К.: Вид. дім. «Шкіл. світ», 2005.
7. Роменець В.А. Психологія творчості. - К.: Вища школа, 1971.
8. Светлова И. Развиваем образное мышление. - М.: Эксмо, 2005.
9. Синицына Е. Умные стихи .- М., 1997.
10. Система пошуку обдарованих учнів сучасними психодіагностичними методами. // Психолог, 2004. - № 43.